

AB

67 $\frac{12}{9}$ 13

M.d. 28

1007/1008

fol. 439 b

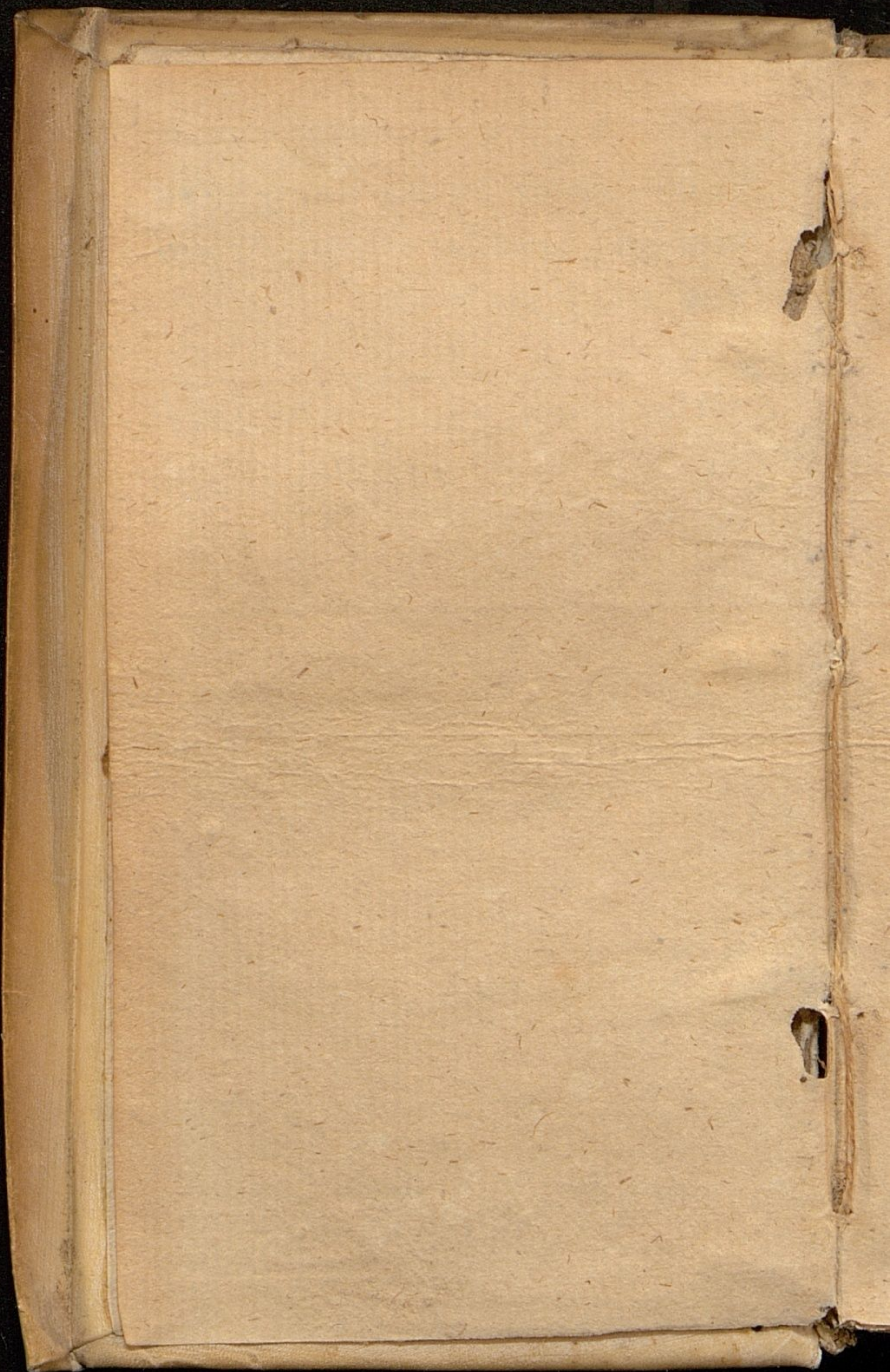
Pl. VI.

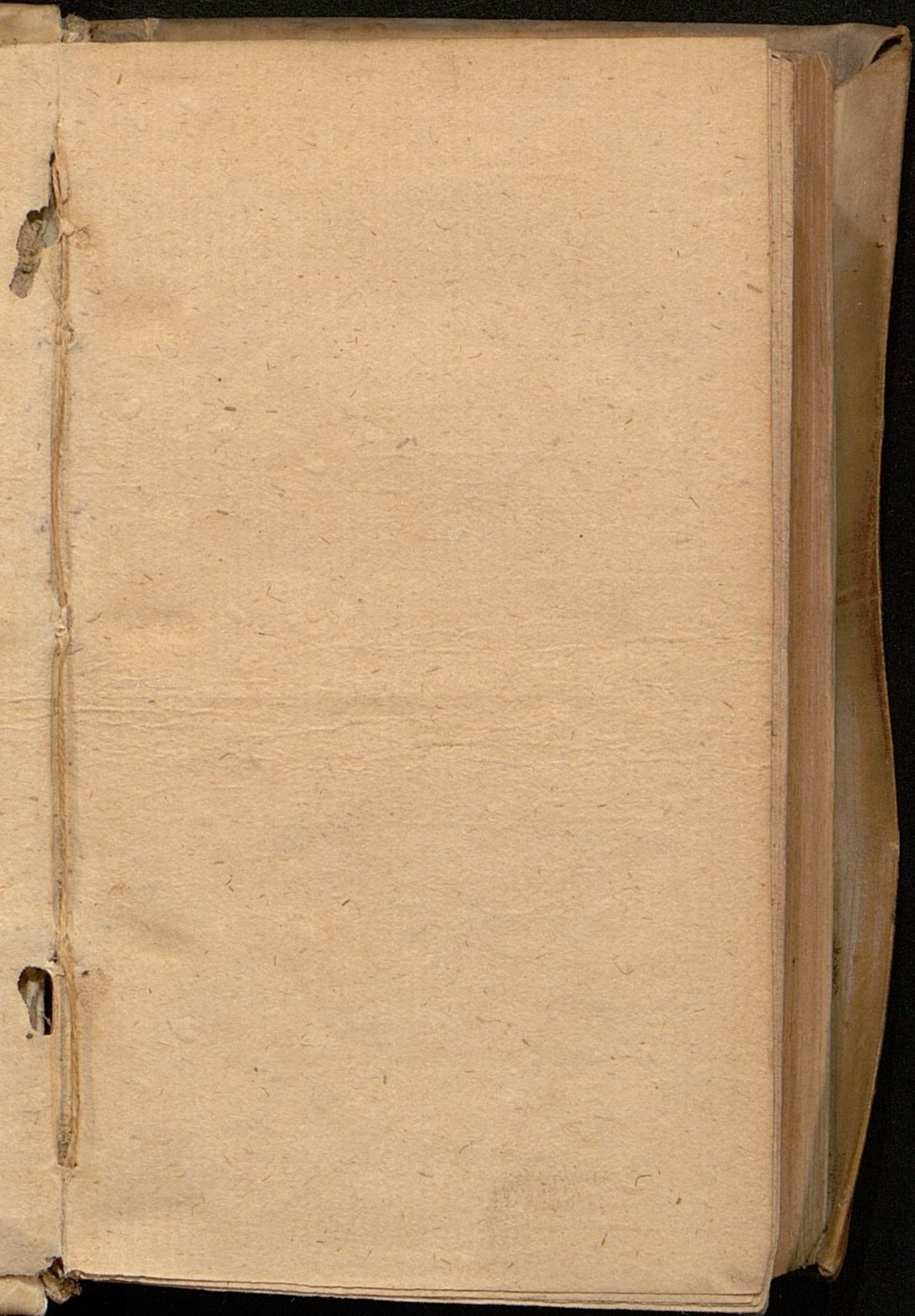
ff. 46.

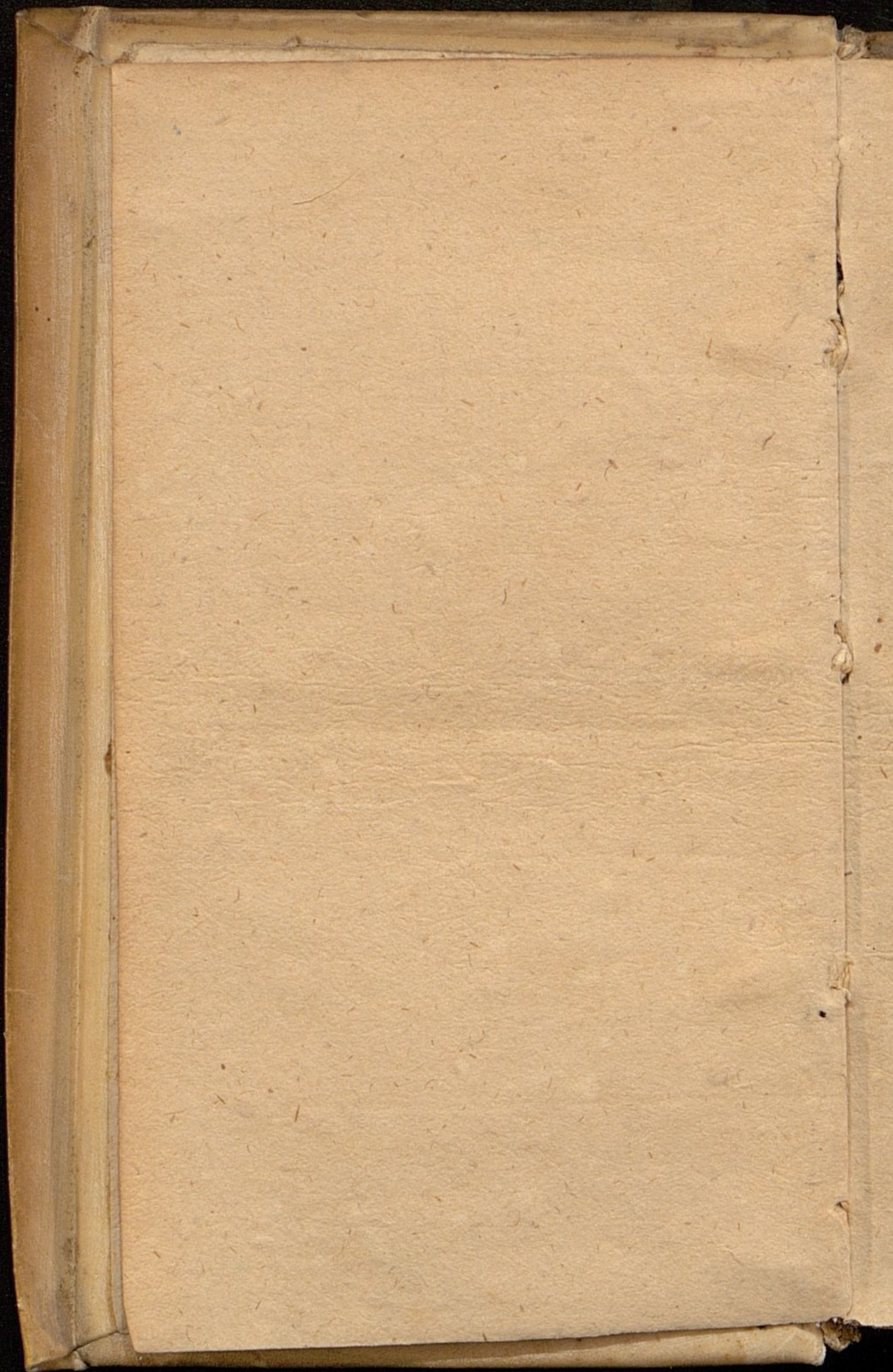
Nobilis equus umbra quoque virgae
regitur, ignavus ne calcari qui-
dem concitari potest.

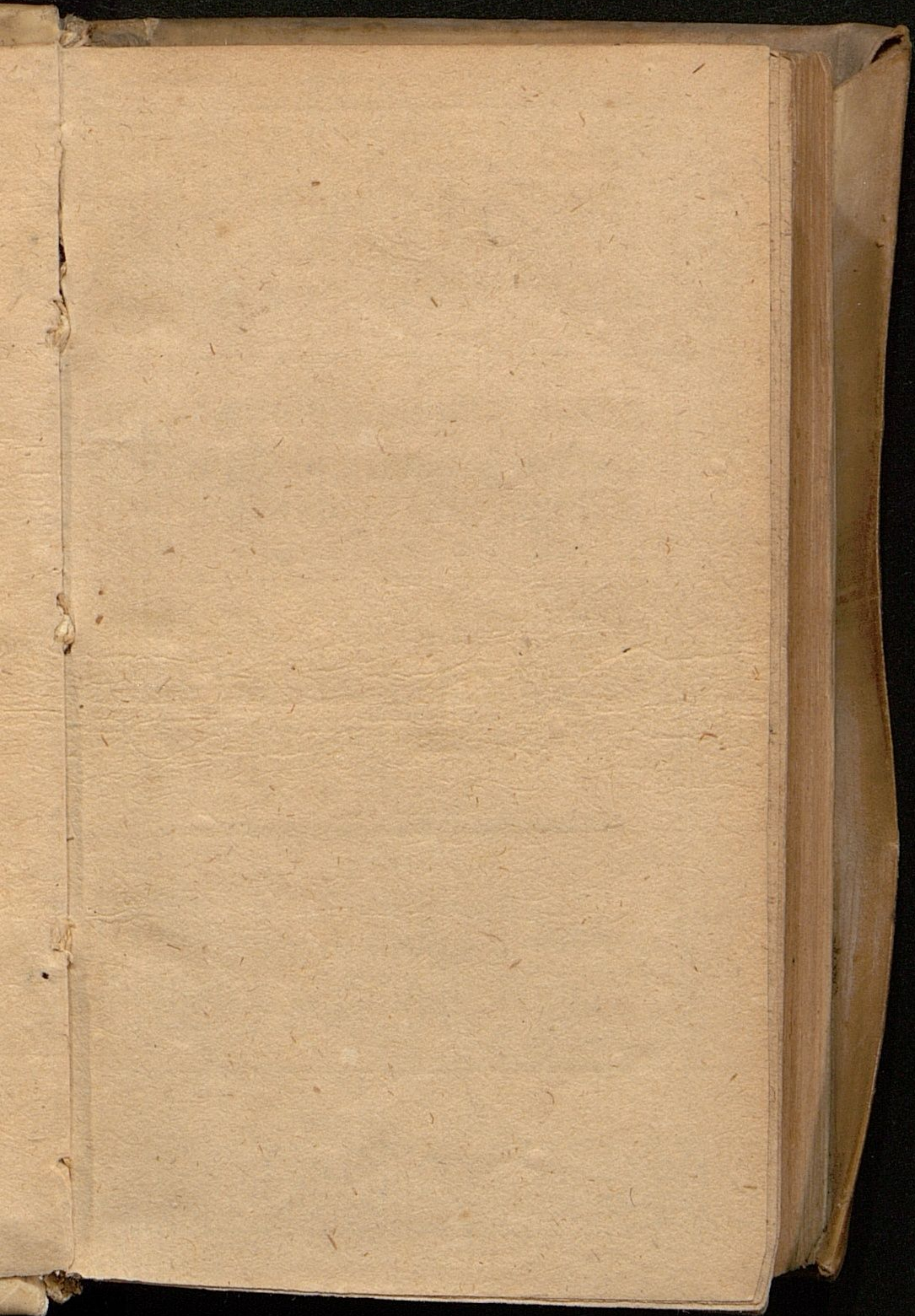
¶ Curt.

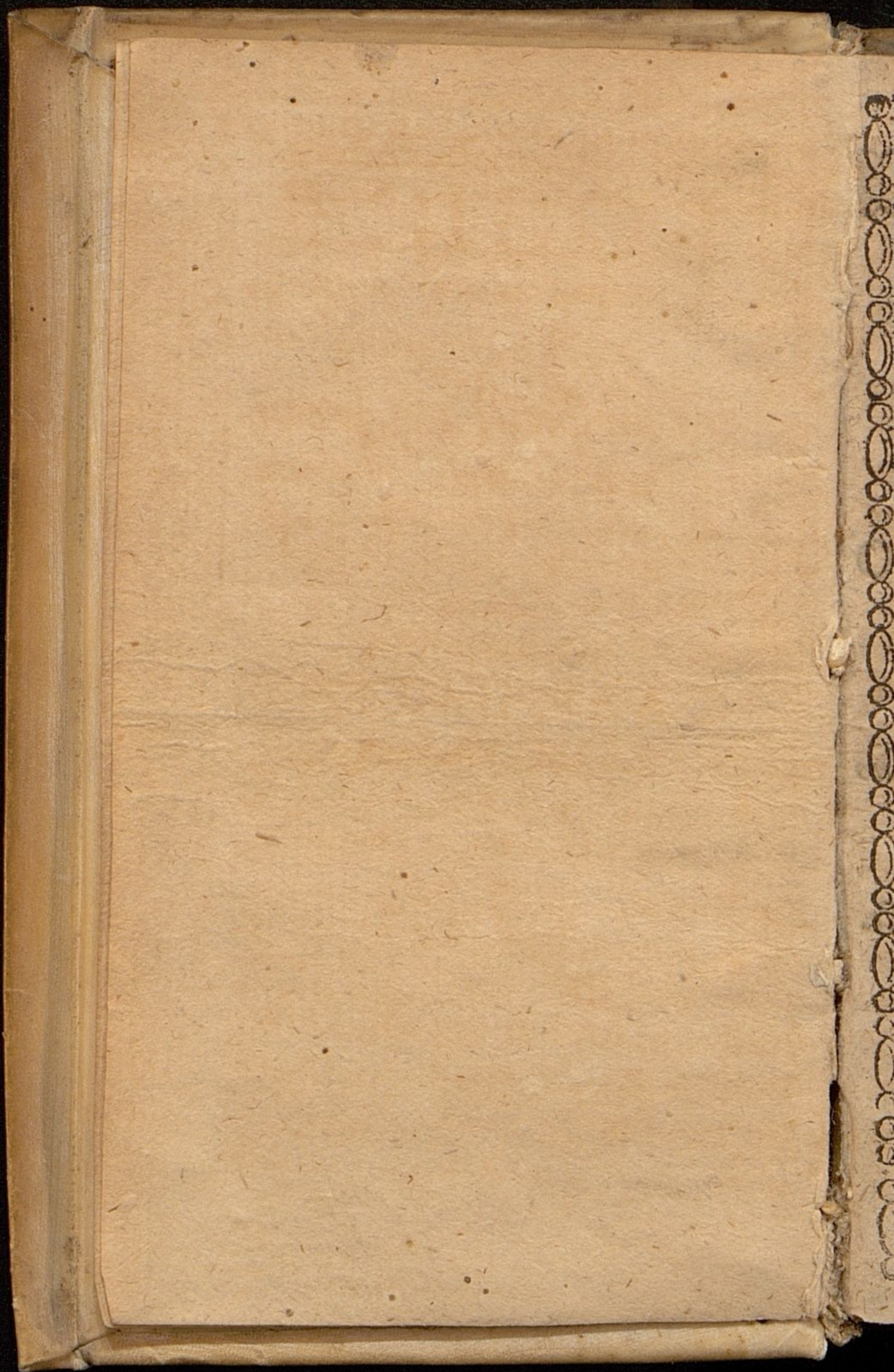
Enervés animos odisse virtus solet
Val Max:

LOGICÆ

P E R I P A T E T I C A E

P R A E C E P T A

*Ita perspicuè atq; brevi-
ter scholiis exemplisq; illustrata;
ut quivis latinè doctus ingenio &
memoria capere possit: olim*

collecta

C A S P. B A R T H O

L I N O M a l m o g i o

D a n o .

*Nunc verò demum in usum iuven-
tutis edita.*

Editio Secunda.

Cum Gratia & Privilegio Elect. Saxoniae.

A N N O M D C X I I I .

A p u d B e c h t h o l d u m

R a a b e n B i b l i o p o l .

Profapiz antiquitate,
Virtutis splendore,

&

Literarum peritiã

NOBILISSIMO
DOMINO

GEORGIO ERNESTO

VVORM, Domino & To.

parchæ Dano in VVoer

&c.

Fauori & amico colendissimo

S. P.

Casp. Bartholinus Doct.

Philosophus &

Medicus.

257

PRÆFATIO.

DEsiderata sunt hæcenus à
 multis GENEROSISSI-
 ME DN. VVORMI,
 Logica Peripatetica Præ-
 cepta brevia, & breviter
 illustrata: quæ, omiſſis controversiarum
 conflugibus, iuniorum caperentur ingenio
 & memoriâ. Me quidem iampridem de-
 functum hæc reſuiſſe ex ſententiâ abs me
 geſtâ in Enchiridionico Logico Argentine
 olim edito, vel ex Caſariſ Cremonini, viri
 celeberrimi arbitrio arbitrabar: quæ ſcri-
 pto teſtari, illud omnino probari ſibi, ac in-
 venturi eſſe valde accommodatum, non du-
 bitavi. At cuius viri arbitrio? Incompa-
 rabilis illius & primarii hodie Phiſoſophi
 Peripatetici Patavini, immo Europæi, ſo-
 loq; tempore, neutiquam verò eruditionis
 acumen, anticeſſoribus ſuis Zabarella &
 Piccolomineo, poſteriori Alios tamen
 haut paucos audire contigit, pro doctiori-
 bus magis facere Enchiridion illud ſenti-
 entes & cenſentes: quàm iunioribus, te-

P R A E F A T I O .

iam eam nondum exorsis. Ut ergo & his
 glacies, quod dicitur, scinderetur; sua-
 scere nonnulli, atq; adco persuasere. Regu-
 sto plures: exquire & exprimo inter ad-
 versaria inter reiectanea, Praecepta haecce
 hinc inde dispersa: ceu Hippoliti membra
 recolligo, tanquam novus Aesculapius: ad
 ἐπιπέδον reduco: tandemq; fluctuantis
 adbus auctoris manibus exprimit Typogra-
 phus. Nec merus fuit; ne accideret mihi,
 quod Aesculapio, fulmen pura: malivolo-
 rum; non superum: Famae, non vitae infe-
 stum. Nam vel nullo praesagio, quos iam
 puerilia talia labore meo indigna clami-
 turos. Quos si morer, morus ego. Publica
 hostes sunt utilitati: quam aut exstincti im-
 caperent; aut facilius duntaxat sine ascen-
 sam. Vincat bonum publicum; cui valifi-
 cari certum mihi. Nec videor mihi profe-
 cisse; nisi per me a'ii. Ut lumen non accen-
 ditur nisi ut cuiquam luceat: Sic eruditio
 cuiusvis meriti, utilis esse debet. Spiro fo-
 re hunc libellum ob usum compendiarii

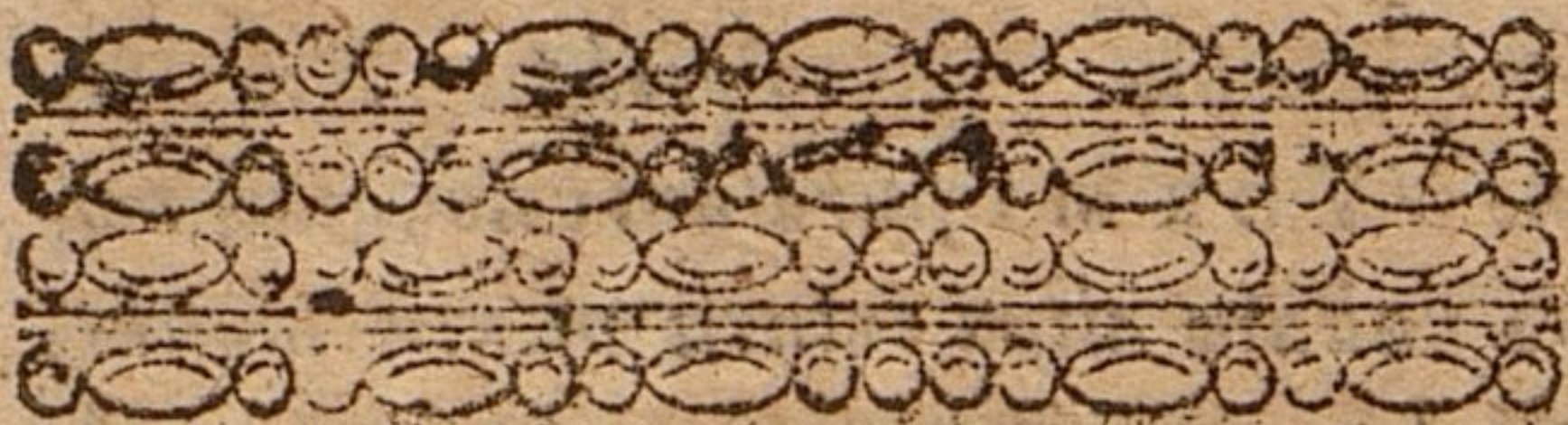
acci-

P R A E F A T I O.

incipientibus. Cum verò tibi, Nobilissi-
 me V V O R M I sacratum volo, quia mo-
 dò nullum aliud occurrit mentis munus,
 quod pro meritorum tuorum in me copia
 testanda gratia sit. Immo & quia optime
 de eo iudicare potes, qui à puero hanc a-
 liasq; disciplinas in variis Danica, Germa-
 nicæ, Belgii & Gallia oris egregie cœlestus
 es, viam præeunte Præceptore tuo solbertis-
 simo, Dn. Iohanne Aruoldi de Fine Das-
 no, artium & Philosophiæ Magistro exi-
 mio, quippe cuius iam dudum in publico
 est Eruditio, amico meo non è Multis. Ideò
 eos, qui non nisi probe intelligentibus scri-
 pta sua dedicabant, imitatus, tuo nomini
 hanc Logicam inscriptam volui, in discen-
 tium quidem commoda brevem; sed dum
 brevitas esse laboravi, obscuritatem insimul
 declinare, & scirpum sine nodo, sine spi-
 nâ rosam facere conatus sum. Utinam au-
 tem! Vereo & tibi Generose V V O R M I,
 cuiq; fausta omnia. Dabam Athenis Len-
 coreis. Anno ∞ IDC XI.

A 3

P R O.

PROOEMIUM,
DE DEFINITIONE
ET DIVISIONE
Logicae.

LOGICA est habitus intelle-
ctualis instrumentalis, ad
indagandam veritatem.

*Δικην ὑπὸ τῷ λογικῷ ἀπο-
ρίῃσιν seu discursu à noto ad i-
gnotum. Dialectica vero ὑπὸ τῷ διαλέγεσθαι
hoc est, differere, disputare, cum alio colloqui
de rebus quae probabiliter in utramque partem
agitari possunt. Logica vero totam ratiocina-
mandi vim demotat; nec tantum de probabili-
bus, sed etiam de necessariis agit, ubi una tan-
tum pars vera est. Logica ergo se habet ut to-
tum; quia & topicam seu Dialecticam inclu-
dit, & artem demonstrandi: Dialectica ut
pars, quae agit tantum de Topicis & probabili-
bus: Demonstrationem vero, quae necessaria ar-
gumenta adducit, excludit.*

Logica

sed
men
tes
soph
E c.

est
tern
ferè
buc
subj
cus
mir
qua
dici
sylv

ner
exp
inf
vo
ma
ne
fis
qu
fit
cio
pio

Logica autem est habitus non corporis, sed mentis ac intellectus, et quidem instrumentalis, hoc est, ad alios habitus et facultates intelligendas conducentis. Sive enim Philosophia operari vis, sive Theologia, sive Medicina &c. Logica opus est.

Veritas, qua ubique venanda, Logicae usus est seu finis externus. Opus vero seu finis internus principalis est Syllogismus; ad quem fere omnia in Logica referuntur. Et quia de rebus omnibus fere licet syllogismos construere; ideo subjectum seu materia in qua operatur Logica est omnis res seu Ens omne; quatenus nisi mirum secundis notionibus subsistat: hoc est, quatenus haec vel illa res predicari vel subijci dicitur esse Genus vel Species &c. atque ita ad syllogismum ordinari.

LOGICA dividitur in partem communem & propriam. Communis seu generalis explicat ea quae duntaxat formae syllogismi inserviunt. Hoc est: docet syllogismorum formas et in legitimam figuram et modo &c. non habito materia vel rei respectu an sit vera vel falsa necessaria vel probabilis, Mathematica vel Physica &c. Potest enim bonus syllogismus esse aliquis in forma; licet quoad materiam falsus sit. Quia vero syllogismus constat ex Enunciationibus seu propositionibus; haec vero ex terminis vel vocibus simplicibus quae in Predicamentis

LOGICA

3
tis habentur; At predicamentorum autem doctrinam intelligendam conducunt Prædicabilia. Ideo hæc omnia ante syllogismum tractari convenit.

Pars propria explicat quæ materiæ syllogismi inserviunt. Materia hæc vel est simpliciter vera & necessaria; unde fit syllogismus demonstrativus; vel est contingenter vera seu probabilis; unde syllogismus fit Dialecticus seu topicus; vel est falsa; unde Sophisticus.

PARS COMMUNIS.

CAP. I. DE PRÆDICABILIBVS.

PRÆDICABILIA sunt notiones secundæ simplices, ostendentes quomodo primæ notiones de se invicem prædicari debent.

Prædicabile (quod aliàs universale dicitur) nomen habet, quod possit prædicare. Prædicatum autem est, quod actu jam prædicatur.

Notiones seu noemata, idem sunt quod conceptus vel imagines rerum in animo.

Notio talis vel est prima vel secunda.

Prima

Prima est conceptus rei in animo immédia-
tus; ut cum animal vel hominum concipio mi-
hi & imaginor. Ha autem voces, Ani-
mal, homo, herba, ruta &c. dicuntur vo-
ces primae notionis, vel primae intentionis
&c.

Notio secunda, est conceptus, qui
mediante primam rem representat; fitq; dum
intellectus noster res varias inter se comparat.
Ut: quando concipio animal, est notio seu
conceptus primus. Quando vero considero ho-
minem esse animal, equum esse animal &c.
praedicetur; voco animal Genus, seu generalius
& communius quid, hominem vero, equum &c.
voco species. Atq; ita ha voces, genus, species,
& consimiles in Logica dicuntur voces secundae
notionis vel secundi conceptus: quia non statim
immediatè significant res ipsas.

Sint ergo secundae notiones: Genus
& species. Sint primae: Animal & homo. An-
imal Genus, homo species. Ex generis jam
& speciei natura, scitur quomodo animal &
homo de se naturaliter predicari debent. Nem-
pe animal de homine predicatur, hoc modo:
Homo est animal, non e contra: Nam genera-
liora dicuntur seu predicantur de specialiori-
bus naturaliter.

L O G I C A

PRÆDICABILIA sunt quatuor; Genus, Differentia, Species, Proprium & Accidens.

GENUS est notio secunda simplex, denotans rem specie superiore, quæ prædicatur de pluribus specie differentiibus in questione quid est. E. g.

Sic genus, Animal, quod est, res superior specie, nempe homine. Animal ergo dicitur seu prædicatur de pluribus spec. differentiibus, seu de pluribus speciebus, quæ sub his continentur, ut de homine, equo, cane &c. Dico enim: homo est animal, equus est animal, canis est animal &c. Sic verba dicitur de ruta, salvia, majorana &c. in questione quid est. Quid est ruta? Respond. Est herba. Quid est homo? Resp. Est Animal. Quamvis adhuc imperfecta hæc responsio.

Genus aliud est summum seu generalissimum; aliud medium seu subalternum.

Summum semper est Genus, quia aliud Genus supra se non habet; ut substantia.

Subalternum, est Genus respectu inferiorum; est species respectu superiorum. Ut animal respectu hominis est Genus; respectu visceris est species. Sic de cæteris.

Ut hæc & sequentia faciliora fiant rationibus, additur arbor Perphyriana Prædicamenti substantiæ.

Sub.

PRÆCEPTA:

	<i>A</i>		<i>d</i>
<i>b</i>	Substātia	<i>c</i>	Intelligentia
Corporea	<i>a</i>	Incorporea	<i>d</i>
<i>b</i>	Corpus	<i>c</i>	Corpus nō. vlt.
Animatū	<i>a</i>	Inanimatū	<i>d</i>
<i>b</i>	Vivens	<i>c</i>	Planta
Sensibile	<i>a</i>	Insensibile	<i>d</i>
<i>b</i>	Animal	<i>c</i>	Brutum
Rationale	<i>a</i>	Irrationale	
	Homo		

β Petrus. Hic homo, filius Mariae & c. γ.

A est Genus summaū. *a*. species ima. *a*. Genera & species subalterna *b* *c*, differentiæ distinctivæ generum *A* *a*. *b*, differ. constitutivæ specierum *a* *a*. *c*, differ. constitutivæ specierum *d*.
 β γ, basis vel radix, constans Individuis.
 Ab *A* ad basin β γ, est longitudo vel linea recta predicamentalis, sed *a* *b* ad *d*. est latitudo.

DIFFERENTIA in genere est quæ aliquid ab alio distinguitur. Estq; communis, propriā, vel propriūssima. Communis est, quæ aliquid differt ab alio vel à seipso per accidens aliquod separabile. Vt Petrus cum ebrius est differt ab alio sobrio; vel à seipso antea sobrio.

Propria fit per accidens aliquod distinctos

culter vel non separabile. Ut per cicatricem
 lunam nasum &c. unus ab altero differt.

Propriissima (ut rationale) est quæ ge-
 neri (ut animali) adjuncta speciem certam
 (ut hominem) constituit de qua prædicatur
 in quæstione quale quid.

Hæc prædicabile constituit. E. g. Rationa-
 le est differentia propriissima hominis, qua dif-
 fert homo ab omnibus aliis rebus; & prædica-
 tur de homine in quid junctæ generi, & in
 quæsi si intelligis qualitatem substantia-
 lem.

SPECIES (ut homo) est quæ de pluri-
 bus numero differentibus (id est, Individuis)
 in quæstione quid est prædicatur immediate
 Ut: Quid est Petrus? Complete respondeo, Est
 homo. Ita homo de Petro vel alio individuo di-
 citur immediate; at animal (Genus) mediante
 homine.

Species vel est subalterna, quæ idem est
 quod Genus subalternum: vel specialis-
 sima seu infima; qua nunquam est Genus.
 Hæc ante definita est; estque species prædica-
 bilis respectu inferiorum Individuorum; subin-
 eibilis respectu superiorum generum.

INDIVIDVVM est quod univocè
 de uno solo prædicatur. Ideo prædicabile
 non est, quia non de pluribus dicitur. Quia
 Scd

Verò basis est ordinis predicamentalis; hinc ejus tractatio instituitur.

Individuum est sextuplex.

1. Signatum vel determinatum, nomine proprio ut: *Petrus, Lipsia, Albia* &c.

2. Demonstrativum, est nomen commune cum pronomine demonstrativo: Ut *hic homo, ille equus, hoc album* &c.

3. Circumscriptum seu *ὡς ὅτι* ab officio vel alia re. Ut *Danica historiae scriptor pro Saxone Germanico sumitur quia hic in Danorum historicis praecipuus & antiquus est.*

4. Hypotheticum, vel ex suppositione. ut *filius Mariae pro Christo, quia praesupponitur, Mariae unicum fuisse filium.*

5. Κατ' ἐξοχήν certum aliquem communi voce notamus. Ut *Apostolus pro Paulo, Philosophus pro Arist.*

6. Vagum constat signo particulari & voce communi. Ut: *aliquis homo, vir quidam* &c.

PROPRIVM est, quod non declarat quiditatem rei; soli autem inest, & con-
versim de re praedicatur, in quali accidens
causaliter & necessario.

E. g. Risibile est proprium hominis, sed non de ejus essentia seu quidditate. Soli autem homini inest immediate; mediate etiam Individuis pluribus. Conversim de re predicatur *Rs: homo est risibilis, & risibile est homo.* In qualis accidens ab. secus quam differentia. Et necessario secus quam Accidens, quod contingenter predicatur.

Proprium est quadruplex. Primo modo, est quod accidit soli alicui speciei, sed non omnibus ejus Individuis. *Ut esse Logicum, competit soli homini, et non omnibus.*

Secundo modo Proprium est quod competit omni Individuo, sed non soli speciei. *Ut esse bipedem, competit omni homini, sed non soli.*

Tertio, soli speciei competit & omnibus ejus individuis, sed non semper. *Ut canescere, homini soli & omni convenit; sed tantum in senectute.*

Quarto modo Propriissimum est, competit omni soli & semper, anteaquam definitum est; *quis hoc Pradicabile constituit.*

ACCIDENS est quod adest vel abest absq; subjecti interitu. *Ut albedo potest in pariete esse vel non esse, manente pariete. Sic doctrina in homine. Estq; vel separabile reipsa, ut nigredo a pariete. Vel Inseparabile reipsa, ut nigredo a corvo, qua tamen cogitatione a corvo separari & abstrahi potest: salva ejus manente substantia.*

*substantia. In Islandia tamen multi reperio-
untur corvi uti & falcones albi.*

CAP. II. DE ANTEPRÆ-
dicamentis.

*E*thec praeferuntur Praedicamentis, pro ho-
rumdem intellectu faciliori; ideo finitur:

ANTEPRÆDICAMENTVM
est Praeceptum utile ad meliorem praedica-
mentorum cognitionem.

Dividuntur in tres definitiones; Homo-
nymorum, Synonymorum, Paronymorum;
Duae divisiones; Nominum, quae dicuntur,
& Rerum, quae sunt; atque in tres regulas
Homogencorum, Heterogencorum & Subal-
ternorum.

Homonyma seu aequivoce dicuntur, quo-
rum nomen solum est commune, & secun-
dum nomen substantiae ratio diversa.

*Ut canis, est aequivoca vox; tribuitur canis
terrestri, marino, Coelesti, secundum nomen so-
lum: at substantiae ratio; id est, natura & de-
finitio diversa est his canibus. Analoga medio-
um est inter univocum & aequivocum; ma-
gisq; de uno dicitur, quam de altero. Ut
Eius de substantia magis principaliter dicitur,
minus de accidente: Sic Eius de DEO & Crea-
tura.*

*Regula I. Aequivoce semper sunt distin-
guenda, antequam vel defini, vel dividi,
vel*

vel in prædicamento reponi vel scientiam
gignere &c. possint.

2. Analogum per se positum stat pro si-
gnificatione famoliori: id est, quod prima-
riò denotat.

Synonyma seu Univoca dicuntur, quo-
rum nomen est commune, & Eadem sub-
stantiæ ratio. Ut *animalis* & nomen & na-
tura seu definitio communia sunt speciebus, ho-
mini, equo &c.

Regula. Omnia illa quæ sunt ejusdem
prædicamenti, prædicatur univocè. Superio-
ra nimirum de inferioribus.

Paronyma seu Denominativa dicuntur
quæ ab aliquo solo differentię casu secun-
dum nomen habent appellationem. Ut *Logica* dicitur *Logicus*, ab albedine *album*.
Denominativum dicitur adjectivum vel
concretum: ut *album*. Denominans abstra-
ctum: ut *albedo*. Denominatum, subjectum
aliquid: ut *paries*.

Regula: Denominativa sunt in eodem præ-
dicamento cum denominante.

Cum denominante & denominativo sepe
coincidentunt Abstractum & Concretum.

Abstractum est quod simplicem signifi-
candi modum habet; ut *albedo*.

Concretum, compositum significandi
modum habet. Estq; vel accidentis seu con-
notativum item denominativum; ut *album*,
vel

vel substantiae. Seu absolutum, ut homo animal: quorum abstracta sunt humanitas, animalitas.

Prima divisio. Eorum quae dicuntur, alia secundum complexionem, alia sine complexione dicuntur. Complexum est oratio ex pluribus vocibus, ut: homo albus; homo currit &c.

Incomplexum est vox una rem unam significans ut homo, substantia &c. Et tale ad *Categorias* pertinet.

Complexum (uti & *incomp.*) est triplex
I. Re tantum, ut nemo, hoc est, nullus homo. 2.
voce tantum, ut animal rationis particeps
i. e. homo. 3. voce & re simul ut supra.

II. Divisio eorum quae sunt. Alia dicuntur de subiecto (Logico) & non insunt subiecto (Phyfico) ut genera & species, sive substantiae universales. Singulares (sive individua) nec insunt nec dicuntur. Accidentia universalis & insunt & dicuntur: Singularia insunt & dicuntur. Nota. Substantias proprie non dicimus inesse, sed accidentia quae substantiae insunt. Alias variis modis improprie res dicitur inesse, ut pars in toto; totum in partibus &c. quod declarant versu:

Sunt genus & species, totum pars, fama, locum,
In fine, in causa, subiecto, tempore, base.

Regula Antiprædicamentales.

1. Quan-

I. Quando unum de altero predicatur; quaecunque de predicato dicuntur, etiam de subiecto dicuntur. *Ut Plato est homo. Quidquid de predicato, nempe homine dicitur (ut animal, corpus &c.) Etiam de Platone predicatur.*

II. Diversorum (a) generum non subalternarum positivorum diversae sunt (b) specie (c) differentiae.

(a) i. e. predicamentorum; vel in his generum diversorum, (b) i. e. secundum speciem (c) divisiva scilicet. *Exempli gratia, alias differentias divisivas habet, substantia, alias quantitas. &c.*

III. Subalternorum vero generum nihil prohibet eadem esse differentias, scilicet constitutivas, quia superiora de inferioribus predicantur.

CAP. III. DE CATEGORIIS SEU PRAEDICAMENTIS.

Prædicamentum est dispositio generum & specierum sub summo aliquo genere. *Exempli gratia, in predicam. Substantia, summum Genus est substantia; sub hoc sunt genera & species: vivens corpus, animal, homo, totus hic ordo vel dispositio dicitur Prædicamentum.*

Præ

Prædicam. sunt decem: substantia, quantitas, qualitas, Relatio, Actio, Passio, Quando, Vbi, Situs, Habitus. *Vitima novem accidentia sunt. Et ita rectè dividitur Ens in substantiam & Accidens.*

SUBSTANTIA est Ens reale, finitum, completum, per se subsistens. Dicitur à *substando* vel *subsistendo*. At Prædicamentum substantiæ est dispositio generum & specierum talium Entium realium &c.

Estque prima vel secunda. Prima nec de subiecto dicitur, nec in subiecto ullo est. *Vt Individua: Petrus, Paulus &c. Non dicitur, quia non est universalis; non inest, quia non est Accidens.* Secunda de subiecto aliquo dicitur. *Vt sunt species & genera.*

Affectiones & proprietates, substantiæ sunt 6.

1. *Non est in subiecto, scilicet ut Accidens.*
 2. Substantia secunda univocè prædicatur. *Competit etiam accidentibus in suis prædicamentis.* 3. Substantia prima significat hoc aliquid, id est, rem singularem & individuam, quæ digito monstrari potest. 4. Substantia non habet contrarium, *scilicet essentia sua ratione, & per se, ut substantia una non est alteri contraria.* At ratione accidentis, nempe qualitatis. *Exempli gratia, frigoris & caloris dicitur esse contrarietas in*

veraquam & ignem. Deinde multa disparata vocant contraria, sed improprie; ut lepus & oves. 5. Non suscipit magis & minus. Intellige secundum latitudinem predicamentalem eiusdem gradus, collatione diversorum; vel eiusdem secum. Ut: Paulus non est magis homo, quam Petrus. Homo non est magis animal quam equus. Petrus senex non est magis vel minus homo, quam cum puer fuit &c. At hoc album est magis album quam aliud. 6. Suscipere potest contrarium, cum eadem numero est. Ut idem homo modo calidus esse potest, modo frigidus, successive; non vero simul & semel in gradibus excellentibus.

Quantitas est Ens reale, finitum, completum, habens partes extra partes. Excludit unitatem, instans, punctum &c. quae incompleta sunt. Entia nec habent partem extra partem; sed reducuntur ad hoc predicamentum.

Estque continua vel discreta. Continua est, cuius partes communi aliquo termino copulantur. Ut: Linea, superficies, corpus, tempus, locus. Discreta est cuius partes nullo termino communi copulantur; ut Numerus & Oratio. Linea copulatur punctis, tamquam extremis vel terminis. Superficies copulatur lineis.
Corpus

Corpus superficiebus Corpus hic non
denotat substantiam corpoream, sed triam
dimensionem, id est, extensionem secundum
longitudinem, latitudinem & crassitiam seu
profunditatem. Superficies vero tantum
longitudinem & latitudinem habet, ut pla-
nities aliqua in mensa, convexitas in globo
&c. Linea tantum longitudinem possidet.
De Loco & tempore in Phisicis docetur. Nu-
merus est multitudo ex unitatibus collecta,
Unitas vero non est Quantitas vel numerus
sed principium numeri. Oratio est quanti-
tas discreta, mensurans syllabas longas, &
breves. intelligitur ergo Oratio non ora-
lis, non mentalis, non scripta, sed quatenus
quanta est ob mensuram illam syllabarum lon-
garum & brevium.

Affectiones sunt tres. I. Quantitas
non habet contrarium. VI: Linea lineae
non est contraria &c. Multa autem sunt
relativa, non quanta, quae videntur contra-
ria, nec sunt: ut Magnus & parvus, mul-
tum & paucum, superius & inferius &c.
II. Non suscipit magis & minus; sed
majus & minus. Ut una linea non est ma-
gis quantitas quam alia, sed potest esse ma-
jor. III. Facere suum subiectum aequale
vel inaequale. Haec affectio solis quantitatibus
competit.

Qualitas

QUALITAS est secundum quam
 quales quidam esse dicuntur. Ejus species
 sunt: **Habitus & dispositio**; naturalis po-
 tentia & impotentia; patibilis & passio, **for-**
ma & figura. *Conjunguntur duae in una spe-*
cie; quia differunt saltem modo accidentalibus
seu secundum perfectionem & imperfectionem

Habitus est qualitas diu permanens &
 difficulter mobilis: quae promptum est ejus
 subiectum ad facile exercendas actiones.

Habitus qui acquiritur, vel est **Corpo-**
ris, ut saltatoria, digladiatoria, vel **Animi**, &
 hic dicitur esse intellectus vel voluntatis.
Voluntarii seu **morales** sunt virtutes, &c. **In-**
tellectuales vel sunt imperfecti, ut opinio, su-
 spicio &c. vel perfecti: qui aut principales,
 ut scientia, intellectus primorum principiorum,
 sapientia, prudentia & ars: aut **Instrument-**
ales, ut Grammatica, Rhetorica, Logica &c.
 quae instrumenta sunt ad discendas & traden-
 das alias disciplinas.

Dispositio est qualitas facile mobilis a
 subiecto, & via ad habitum: quae difficulter
 adhuc actiones obeuntur.

Ac si frequens accedat exercitium, fiet inde
habitus. Et qui jam modo Logicam didicit, di-
spositionem habet; sed cum tempore habitus in-
de fieri potest, si se exercent.

Naturalis potentia est **Qualitas** a natura
 ingenita;

ingenita; quā subiectum aptum est ad aliquid agendum, resistendum vel patiendum.

Impotentia e contra, ineptum ad hæc facit subiectum; ut *Barbarum ineptum est ad resistendum, ob molliem.*

Potentia naturalis vel est Corporis vel animæ. Corporis, vel manifesta, ut *ferrī durities*; vel occulta; ut *vis Cælestium corporum magnetis, herbarum multarum &c.* Potentia animæ est vel vegetantis, ut *altrix, aultrix &c.* (uti docetur in *physicis*) vel sentientis, ut *sensus interni & externi*; vel ratiocinantis, ut *intellectus & voluntas*, & quæ hinc pullulant, *vis ridendi, plorandi, &c.*

Paribilis est qualitas diu permanens in subiecto, ut *pallor naturalis, vel ex morbo &c.* Passio est qualitas brevi transiens; ut *pallor ex ira vel metu. Sic rubedo brevecundantis, currentis &c.*

Forma est quæ resultat ex terminatione quantitatis in re naturali & vivente: Figura in re inanimata & quasi Mathematica.

Formam viventis; *picci dicit esse Figuram: Forma consistit in superficiali lineatione &figuratione viventium. Figura consistit circum rem quamq; inanimatam extrinsecus prout extremitates linearum vel superficialium hoc & illo modo sunt disposita.*

Affectiones qualitatis sunt. 3. 1. Contrarie-

trarie-

varietas. 2. Suscipere magis & minus. 3. Facere subiectum simile & dissimile.

RELATA dicuntur quorum totum esse est respectus ad aliud. Exempli gratia, sint duo relata, que aliàs correlativa dicuntur, item termini &c. Pater & Filius, totum esse vel essentia patris, qua pater, consistit in respectu ad filium, pater enim non esset absq; filio. Sic è contra totum esse filij consistit in relatione seu respectu ad patrem. Sicut autem duo sunt relata, pater & filius; sic duo sunt horum subiecta, exempli gratia, Adam & Abel.

Relata alia sunt secundum esse, & verè relativa, de quibus modò dictum. Alia secundum dici, que primariò sunt in alio predicamento aliquo. Ut, amor, scientia &c. sunt in predicam. Qualitatis primariò; secundariò dicuntur esse in predicamento Relationis, quia amor respicit rem amatam tamquam correlatum; scientia respicit scibile seu id quod sciri potest.

Deinde alia Relata sunt realia, alia rationis. Realia re distincta sunt, ut Dominus & Servus, Sponsus & Sponsa &c. Relata rationis seu intentionalia, dependent à solâ ratione seu intellectus operatione ut Genus & Species, dextrum & sinistrum.

Affectiones sunt quinque. I. Contractas,

dictas
Qua
contra
in bin
griau
est m
cony
ut Pr
pulus
liqua
ri da
vis el
Dum.
prior
homo
subje
mau
Aniti
A
quar
man
U.
U b
patic
Vi c
strat
ide.

rictas, Verum non in omnibus relata? Sed ubi
 Qualitas aliqua subest, ob quam eorum omnis
 contrarietas. Ut Petrus est similis Paula, nempe
 in virtute vel vitio &c. 2. Suscipere magis &
 minus. Etiam ubi subest Qualitas. Ut unus
 est magis vel minus similis alteri. 3. Dici ad
 converentiam, id est. Relata reciprocantur,
 ut Praceptor est discipuli praceptor; & disci-
 pulus est praceptoris discipulus. Si deest vox a-
 liqua conveniens; fingatur. Ut clavus est clavae
 & clavae, & vicissim. Non dico: clavus est na-
 vis clavus; quia non omnes naves habent cla-
 vum. 4. Esse simul natura, sicut Adamus non est
 prior Abele, quatenus pater est, sed quatenus
 homo. Hoc est: pater non est prior filio; sed
 subiectum patris est prius subiecto filij. 5. Per se
 mutuo cognosci & defini. Ut qui nobis de-
 finitionem patris, nobis etiam filij.

ACTIO VEL PASSIO est secundum
 quam denominamus agere vel pati.

Estque alia immanens, vel animae; seu
 manens in agente, ut nutritio, auditio, visio
 &c. alia transiens seu corporis, ut calefactio,
 & haec potissimum in hoc Pradican. spectantur.

Affectiones. 1. Habere contrarium, sc.
 ratione tantum Qualitatum concomitantium.
 Ut calefacere, propter calorem, qui frigus con-
 trarium habet. 2. Suscipere magis & minus,
 id est, intendi & remitti. 3. Se invicem co-
 mitari.

B

mitari.

mitari. *Vbi actio, ibi passio, & e contra*

QUANDO est quod ex adjacentia temporis relinquitur, id est: Significat existentiam rei in tempore; quæ dicitur esse, fuisse vel futura. Huc pertinent; *hodie, hodiernus, heri, hesternus &c.*

VBI Est circumscriptio corporis locati, & loci circumscriptioe proveniens, id est; Est habitudo rei in loco. Huc pertinent: *In mari, marinus, in agro, agrestis &c.*

Affectiones 1. Non suscipere contrarium nisi forte ratione qualitatis: Ut si quis fuerit letus vel tristis in illo loco vel tempore.

2. Non suscipere magis & minus. Nam una res non est magis vel minus in loco vel tempore quam alia.

SITVS est positio partium corporis ad locum ordinarum. Estque triplex. 1. Naturalis, vel per se in partibus; ut caput sursum, pedes deorsum, vel per accidens in modo, ut accubatio, statio, sessio &c. 2. Non naturalis, ut capus deorsum, pedes sursum. 3. Artificialis: ut tellus sursum, fundamentum deorsum.

Proprietates sequuntur substantiam & quantitatem.

HABITVS est adjacentia corporis, & eorum quæ circa corpus sunt. Estque vel naturalis, ut hominem esse barbarum, calumna sceleratum

*stellatum &c. vel artificialis quicunq; ut esse
calceatum, lorzeatum, annulatum &c.*

Affectiones sunt 1. Non suscipere con-
trarium. 2. Suscipere magis & minus, sed
improprie.

CAP. IV. DE POSTPRAE-

dicamentis.

POSTPRAEDICAMENTVM est expli-
catio terminorum quorundam in praedica-
mentis propositorum, praesertim in propriis
*et atibus ubi injecta fuit mentio contrarietatis,
simul &c.*

Postpraedicamenta s; sunt: Opposita,
Prius, Simul, Motus, Habere.

OPPOSITA sunt, quae in eodem numero
subiecto, secundum idem (*id est, easdem par-
tes*) in eodem tempore, circa unam eam-
demque rem esse simul non possunt. Patet
hoc in speciebus postea omnibus.

Vera autem oppositio est tantum in-
ter duo. At disparatorum unum opponitur
multis. Ut homo arbori, ligno, lapidi &c.

Opposita sunt Relativa, contraria, priva-
tiva & contradictoria.

Relativa oppositio est inter relata, ut inter
*patrem & filium. Dicuntur opposita; quia u-
num e; subiecto alterum expellit, respectu e; jus-
dem. Ut pater, quatenus pater, filius non est.*

B 2

Contra-

Contraria sunt quae sub eodem genere
maximè distant, eidemque subiecto suscepti-
bili, à quo mutuo se expellunt, vicissim
insunt, nisi alterum insit à natura.

Ut albedo & nigredo contrariae sunt, ma-
ximè distant sub eodem genere, nempe colore.
Horum subiectum susceptibile esse potest paries
à quo neutro se expellunt; nam dum paries al-
bus est, niger esse nequit; vicissim tamen in-
sunt, hoc est, modo albus modo niger esse potest
paries. At cygnus non nisi albus esse potest;
quia ei à natura insit unum contrarium, vi-
mirum albedo.

Contraria alia sunt mediata, alia Im-
mediata. Mediata, quae mediana habent.
Ut inter album & nigrum sunt medij colores.
Sic inter bonum & malum, est medium, quod
dicitur neque bonum, neque malum, cum nomine
careat. Immediata sunt quorum alterum
semper necessariò insit subiecto susceptibili.
Ut par & impar in numero. Sic inter agrum &
saxum non datur medium accurate loquendo.

Privativa sunt, quorum unum dicit ne-
gationem alterius in subiecto apto nato re-
cipiendi illud in tempore à natura definito,
in certâ subiecti parte, ordine irreflexibili.

Exempli gratia, Privativa sunt caecitas &
visus. Vbi unum adsit, alterum absit in subje-
cto apto nato, nam lapis non dicitur cae-

mus, cum habilis aut aptus non sit ad recipiendum visum. Deinde tempus requiritur à natura definitum. Ut casulus ante nonum diem non rectè dicitur cecus. Certa pars etiam requiritur, non enim cecus quis dicitur à manibus vel pedibus; sed ab oculis. Tandem ordo irregressibilis, excludit eam privationem, quæ tantum tollit actum; & relinquit potentiam redeundi. *Ut datur regressus à somno ad vigilias. At à vera privatione non datur regressus ad habitum naturaliter, ut à cecitate ad visum &c.*

Contradictoria sunt, quorum cum nullum sit medium, unum est simplex negatio alterius in omni subiecto. *Ut homo, non homo; lapis, non lapis. Nam dicere licet: Quidam quid est, homo est vel non homo, lapis vel non lapis &c.*

PRIVS quot modis dicatur, hoc versu scitur.

Tempore, naturâ prius, ordine, dic & honore,

Causam causato dicimus esse prius.

Et tot modis dicitur etiam posterius.

SIMVL. Tempore dico simul, quorum generatio nunc est (ut gemini &c.)

Quæ convertuntur, dicimus esse simul. (ut relata,) Sunt simul & species generis unum dividentes. Adde simul loco, dignitate, cognitione.

De MOTU vide Physicam.

HABERE per omnia predicamenta vagatur. Dicimus enim habere habitum vel dispositionem, quantitatem, vestimenta, rem possessam, partes, uxorem &c. Unde versus de modis habere:

*Affectum, quantum, vestitum, die vel ut aurum
Membrum, consentum, possessio, vir, mulierem.*

CAP. V. DE INTERPRÆ- TATIONE.

INTERPRÆTATIO est vox articulata ex humano arbitrio facta, & certæ alicujus rei significatrix.

Vel: Est vox humana aliquid significans. *Estque* alia simplex, alia composita.

Simplex est unum aliquod vocabulum per quod interpretamur; & absolvitur Nomen & verbo, non ut in Grammatica significans. Nam hinc in Logica sunt Enunciationis principia, que quando respectum habent ad propositionem ad se existentem, dicuntur Subjectum & predicatum: *Ut* Homo, currit. Hic nomen & verbum adsunt. At cum dico, *Enunciatio:* Homo currit. *Subjectum* & *predicatum* dicuntur.

Nomen est vox finita & recta, significans ex instituto sine tempore, cujus nulla pars significat separatim, quæque adjuncta

— parte

particula EST aut NON EST, efficit orationem verum aut falsum significantem.

E.g. Homo, est vox finita; non homo est infinitum nomen, quale hic excluditur. Est etiam homo vox recta seu nominativi casus; & exterrimantur hic casus nominum obliqui. Significat ex instituto, hoc est, placito vel arbitrio humano, ut relegentur animalium soni: binnivus, latratus &c. Sine tempore, id est; nomina quaedam significant quidem tempus, ut annus, hora, dies &c. Sed non significant, ut verba. In hac etiam voce, homo nulla pars, nempe homo aut mo significat separatim; Et si quando contingat; ut Domus; Do significat aliquid, & mus: ut amen non in illa voce sed extra. Deinde excluditur Oratio; cujus partes significant separatim. Praeterea Nomen ut homo, cum adjectivo aut habet particulam Est aut non est, efficit Orationem quae verum aut falsum significat. Ut Homo est animal. Homo non est animal. Aliud autem dicitur EST secundi adjacentis; ut Dammus est, id est, existit. Aliud tertij adjacentis, & dicitur copula, ut Homo est animal.

Verbum est vox con significans tempus (ut currit) cujus nulla pars significat separatim, & semper eorum quae de alio predicantur est nota, id est, semper obtinet locum predicati. Ut: Homo currit.

*Hic homo est nomen vel subiectum; Currit est
verbum & predicatum. Sic cum dico: Homo est
animal. Animal est verbum & predicatum,
sed addita copula est. Notandum ut supra
nomina infinita dicebantur non homo, non la-
pis &c. Sic verba dantur infinita, cum prepo-
nuntur particula Non.*

**CAP. VI. DE INTERPRE-
tatione composita, & de Enuncia-
tione.**

Interpretatio composita seu **ORATIO** est
vox significans, cuius singulae partes signi-
ficant separatim, ut dictio, non ut affirmatio
vel negatio.

*Ut homo stultus. Singulae partes, homo, &
stultus significant aliquid tanquam distincte,
sed seorsum nihil affirmant aut negant.*

Estq; vel imperfecta, cum tota sententia
non absoluitur; ut: Si probus fueris. Vel per-
fecta, & haec vel Enunciativa est, vel non.
Non Enunciativa, veri & falsi experta est, ut:
*Quid culpis? Tales sunt orationes interroga-
tivae, optativae, vocativae, imperativae &c.*

Enunciativa seu **ENUNCIATIO** est
Oratio perfecta veram aut falsum signifi-
cans. *Ut Homo est animal. Dicitur alias,
quando in syllogismo est, Propositio. Nonnul-
lis imperit & dicitur Axioma, non enim omnia*
Enun-

Enunciatio est fide digna seu axioma. Reclitius
Latinis alijs, Eloquentium, proloquium, Egotum,
Enunciatum &c.

Enunciatio verò dividitur variè:

1. Alia vera est alia falsa. Vera cum re,
quara affirmat vel negat, consentit; Falsa
dissentit, ut vera sunt: Homo est animal, ho-
mo non est lapis. Falsa: Homo non est animal.
Homo est lapis.

2. Alia absoluta seu de inesse, alia mo-
dalis. Modalis est cum additur aliquis ho-
rum modorum, Necessè, impossibile, possibi-
le, contingens: Ut: Necessè est hominem esse a-
nimal. Impossibile est hominem esse lapidem.
Possibile est nullum hominem esse doctum. Con-
tingens est hominem esse doctum &c. Absolu-
ta est, cum talis nullus additur: modus.

3. Alia necessaria, quae nunquam esse
potest falsa. Ut homo est animal, homo est ri-
sibilis &c. Alia contingens, quae falsa ali-
quando fuit, vel esse potuit. Ut: Papa sedet
Roma.

4. Est finita vel infinita. Finita & sub-
jectum habet & predicatum finitum. Ut
Homo est doctus, id est, ubi nec subiecto nec pra-
dicato preponitur particula non. Infinita è
contra est, cuius vel subiectum, vel predica-
tum, vel utrumque est terminus infinitus. Ut:
Quoddam non animal est corpus. Quidam
homo

homo est non doctus. Omne non animal est non homo.

5. Est essentialis, vel accidentalis. Essentialis est cum prædicatum est primi secundi, vel tertij prædicabilis, id est, est de natura subjecti. *Ut Petrus est homo, homo est animal, homo est rationalis.* Accidental, cum non sit de natura subjecti prædicatum, est quarti vel quinti prædicabilis. *Ut homo est risibilis, homo est albus.*

6. Alia est naturalis, alia contra naturam, alia præter naturam.

Naturalis, directa & ordinata, est in qua subicitur, quod reverà subjici debet, ut sunt essentialis & accidentalis, modo dictæ.

Contra naturam & indirecta, est cum prædicatur illud quod subjici debet & e contra. *Ut si inferiora prædicantur de superioribus, s. g. animal est homo; vel subjectum de accidente, ut: Album est homo.*

Præternaturalis & per accidens, est cum duo accidentia concreta de se invicem prædicantur, quorum utrumq; alicujus tertij est subjecti. *Ut album est dulce. Insunt hæc duo tertio subjecto, nempe lacti saccharo.*

7. Alia propria, alia figurata, alia inusitata. Propria est cum prædicatum dicitur de subjecto per modum aliquem & prædicabilium. Impropria vel figurata est,

cum

cum res duae disparatae de se dicuntur in vicem per tropum aliquem. *Ut Herodes est vulpes, id est similis vulpi in astucia. Et haec est accidentalis praedicatio. Nam idem est ac si diceretur: Herodes est astutus.* Inusitata, est ubi modus praedicandi inusitatus est, licet voces propriam suam significationem retineant. *Ut Deus est homo, Deus est mortuus &c.*

8. Alia est simplex seu Categoricalis, alia conjuncta seu hypothetica.

Categoricalis, est cum unum de uno dicitur: *ut homo est animal.*

Composita vel hypothetica est quae constituitur ex simplicibus Enunciationibus per conjunctionem aliquam, aliamve copulationem. *Dicitur hypothetica, quia una ejus est species praestantior, quae hypothetica.*

Est autem haec compositio vel relationis vel conjunctionis: Relationis seu comparisonis est I. ob quantitatem. *Ut: tantus est dignior, quanto sapientior.* II. ob qualitatem *ut, qualis verus, talis servus.* III. ob tempus. *Ut quando sol lucet, dies est.* IV. ob locum. *Ut ubi sol lucet, ibi dies est.* V. ob proportionem e.g. *Ut se habent 2 ad 4. Sic 3 ad 6.* VI. ob causam. *Ut quia sol lucet, dies est.*

Conjunctio est in Enunciationibus conditionalibus, copulativis & disiuncti-

vis.

B 6

Com.

Conditionalis vel hypothetica in specie dicta constat conditionali conjunctione SI vel NISI. Ut: Si credis, salvaberis. Nisi timeris Deum, damnaberis. Talis composita, Enunciatio vera esse potest licet simplices ejus Enunciationes (aut alterutra) sint falsa. Ut: simplices Enunciationes falsa sunt: Asinus volat. Et: Asinus habet pennas. Sed per hypothesein conjunctis, ut una fiat, vera est composita haec: Si asinus volat, habet pennas. Hinc

Regula. Conditionales nihil ponunt. s. e. nil certi affirmant vel negant; sed prout rerum est coherencia.

Copulativa est quae constat conjunctione copulativa, ET. Ut: Credidit, & Salvatus est. Huc refertur adversativa habens conjunctionem SED &c. ut: Lucratur; sed non ditescit.

Regula. In copulativis, utraq; pars debet esse vera. nam sunt duae distinctae Enunciationes.

Disjunctiva compositio constat Enunciationibus disjunctivis. Ut: aut aeger est, aut sanus. Aut dies est, aut nox.

Regula. Disjunctiva sic talis, ut una pars tantum vera sit.

Regula de omnibus compositis Enunciationibus. Negativa Composita sic ex affirmante, & negans praeponatur particula, NON, ut. Non si dicitur est sapiens quod &c.

Regula

9. Enunciatio alia est affirmativa. *Ultimus est animal.* Alia negativa, ut *mus non est lapis.*

10. Vel est Universalis, particularis, indefinita vel singularis.

Universalis subjectum habet cum signo Universalis aliquo, *Si omnis homo est creatura. Nullus homo est increatus.* Universalis signa sunt: *omnis, quilibet, quicumque, nullus, nemo, semper &c.*

Particularis subjectum habet cum signo particulari, ut *quidam homo est Logicus.* Signa particularia sunt: *quidam, aliquis, non omnis, quidam non, aliquando, ut plurimum &c.*

Indefinita subjectum habet absq; signo, ut *homo est doctus.* Adateria tamen indicat, quale signum subintelligi debeat aut addi. *Si quia doctrina non inest omni homini; dico: Quidam homo est doctus.*

Singularis est in qua subjectum est Individuum aliquod, vel res singularis. *Si Plato est doctus.*

Ex tribus precedentibus divisionibus, ostenditur, non a 6 decima, respondendum ad Quaestionem de Enunciationibus. Quae qualis quanta. Quae, quae an Enunciatio sit simplex seu Categorica, an vero composita. Qualis, quae an affirmans sit, vel negans. Quanta; an sit Universalis, particularis, indefinita, vel singularis. *Si: Quidam homo est dives: Quae, qualis, quanta? Respondeo ad 1. 1. 1. Categorica*

gorica, ad 2. Est affirmans, ad 3. Est particularis.

CAP. VII. DE AFFECTIO-
nibus Enunciationum sim-
plicium.

Affectiones sunt 4. Consecutio, Cōversio,
Oppositio, & Equipollentia.

CONSECVTIO est, quando una pro-
positio ex aliā consequitur. *Ut ad affirmati-
uam finitam (e.g. Omnis homo est justus) sequi-
tur negans infinita, & econt. (nullus homo est
non justus) & ad affirmationem infinitā (omnis
homo est non justus) negatio finita (nullus homo
est justus) & econtra.*

CONVERSIO est mutatio terminorum
Enunciationis, seruatā qualitate & veritate.

Mutatio terminorum, est ut ex subiecto
 fiat prædicatum, & vicissim. Servare qualita-
tem, est facere Enunciationem affirmantem
ex affirmante, & negantem ex negante. Ser-
uare quantitatem est facere ex universali u-
niversalem, ex particulari particularem.

Conversio est simplex, per accidens, vel
contrapositionem.

Simplex est, in quā seruatā etiam quan-
titate cōvertūtur particularis affirmativa &
univers. negat. *Ut: Quedam herba est salubris:
Converte & fit; Quoddam salubre est herba. Sic:
Nullum Calidum est frigidum, & Nullum fri-
gidum est calidum.*

Per

Per accidens est in qua non servatâ qualitate, convertuntur Universalis affirmans & negans. *Vi Omnis homo est animal. Convertit per accidens: Quoddam animal est homo. Sic Nihilus homo est lapis. Et: Quidam lapis non est homo.*

Per contrapositionem, est in quâ servatâ etiam quantitate convertuntur univers. affirm. & part. neg. ita ut ex terminis finitis fiant infiniti. *Vi: Omnis homo est animal. Convertit per contrapos. Omne non animal est non homo. Quidam homo non est pius. Quoddam non pius non est non homo.*

Quomodo quævis Enunciatio converti debeat, memoris causâ monstrat. Versus.

FECI simpliciter convertitur, ANTE per
(accidens)

FALCO per contra. Sic fit conversio totæ
In his distinctionibus, FECI, ANTE, FALCO, intelligantur vocales A E I O; QUATUM

Afferit A, negat E, sed universaliter ambæ.

Afferit I, negat O, sed particulariter ambæ
id est. A significat universalem affirmantem,
E. Univers. negantem, I. particularē affirm.
O. particularem negantem.

OPPOSITIO est inter duas Enunciaciones idem & prædicatum & subiectum habent., quarum una affirmat, altera negat.

Debet autem oppositio esse ejusdem de eodem, ad idem, secundum idem, eodē modo

Et tempore. *Ut cum dico: Homo est risibilis; Canis non est risibilis. Non est vera oppositio, quia non est ejusdem de Eodem. Una enim Enunciatio de homine dicitur, altera de cano. Sic de reliquis.*

Estque contraria, subcontraria, vel contradictoria.

Contraria est duarum enunciationum Universalium. *Ut: Omnis homo est doctus; nullus homo est doctus.*

Regula. Contrariae Enunciationes non possunt simul esse verae; sed in materiâ contingenti sunt simul falsae, ut in dato exemplo.

Subcontraria est duarum Enunciationum particularium. *Ut: Quidam homo est doctus; Quidam homo non est doctus.*

Regula Subcontrariae non possunt simul esse falsae; sed in materiâ contingenti simul verae, ut in dato exemplo.

Contradictoria est 1. inter Universalem affirmativam & particularem negativam. *Ut Omnis homo est animal; Quidam homo non est animal.* 2. Inter duas singulares, ut: *Petrus scribit; Petrus non scribit.*

Regula. Contradictorium necessarium una est vera, altera falsa. Si nimirum loquuntur de tempore praesente aut praeterito. Nam erant quod est, quando est, necesse est esse. At de futuris contingentibus non est determinata

quinata veritas aut falsitas, respectu hominum.

Hic agunt alij de subalternis Enunciationibus, quae tamen non sunt oppositae. Nam

Subalternae Enunciationes sunt ejusdem qualitatis, non quantitatis, quarum una est universalis & subalternans, altera particularis & subalternata. *Ille omnis homo est animal. Hujus subalternata est. Quidam homo est animal. Sic: Nullus canis est equus. Et. Quidam canis non est equus.*

Regula. Ex veritate subalternantis colligitur veritas subalternatae, & ex huius falsitate, illius etiam falsitas colligitur.

Aquipollentia est revocatio duarum Enunciationum ad eundem valorem.

Fit hoc per negationem signi, quo subiectum est affectum vel praepositam, ut in contradicentibus, vel postpositam, ut, in contrariis, aut simul praepositam & postpositam, ut in subalternis. De his versus est.

Præ contradic, post contra, præ postque subalter. *Ut contradictoria sunt: Omnis homo est doctus, & Quidam homo non est doctus. Praepone alterutri negationem, seu particulam NON, & Eadem erit cum alterâ quae ad valorem, ut: NON omnis homo est doctus, eadem est cum hac. Quidam homo non est doctus. Sic: Non quidam homo non est doctus equipollet huic: Omnis homo est doctus.*

*In aliis exemplis se jam iuventus exerceat; ac
quærat in Enebiridio nostro Logico: quem ad-
modum & alia uberiora.*

CAP. VIII. DE SYLLOGISMO IN GENERE.

*Pergimus jam ad instrumentum tertie ope-
rationis intellectus. Est autem operatio intel-
lectus seu mentis actio, vel prima, vel secun-
da, vel tertia. Prima, qua rem aliquam nu-
dam cognoscimus; ut, homo, animal. Et ideo
dicitur simplicium apprehensio, Pertinens
ad ea qua dicta sunt de predicabilibus & pre-
dicamentis. Secunda dicitur compositio &
divisio; quia hac judicamus rem unam cum
alio convenire & de eo dici posse; vel ab eo
sejungi debere. Ut quando concipio hominem,
& animal; intelligo hæc duo in vicem componi
& conjungi posse, ut dicatur: Homo est ani-
mal. Item concipiendo hominem, & lapidem,
intelligo hæc duo à se in vicem dividi seu dis-
jungi debere, ut oriatur Enunciatio: Homo
non est lapis. Et hæc operatio intellectus spectat
ad ea que hætenus de Enunciationibus dicta
sunt. Tertia mentis operatio ratiocinatio
dicta ulterius progreditur & syllogismum
respicit; quo ignotum ex aliis notioribus
elicimus. Et jam de syllogismo agemus.*

*SYLLOGISMVS est ratio, in qua qui-
busdam positis, aliud quiddam ab iis que*

posita sunt, necessariò inferuntur, eo quod hæc sunt.

Dicitur δὲ τὸ συλλογίζεσθαι, i. e. rati-
one subducere, & colligere. Dicitur ratio, id
est hoc in loco, ratiocinatio, argumentatio, vel
discursus à noto ad ignotum: in quâ quibus-
dam id est, 2. Enunciationibus, secus quàm in
Enthymemate, positis; aliud quiddam, i. e. con-
clusio actu inferuntur necessitate formæ seu con-
cludendi, eò quòd hæc sunt, id est, quia conclusio
actu posita, potentia erat antea in præmissis.
Nam quoad terminos & materiam, non debet
esse aliud in conclusione quàm fuit in præmis-
sis, sed alia dispositio terminorum esse debet.

Rejiciuntur ergo ab hac definitione alia
consequentiarum genera. Sunt autem hæc in
universum. 1. Argumentationis, quod ge-
nus hic repetitur. 2. Conversionis. Ut omnis
homo est animal, ergo quoddam animal est ho-
mo. 3. Subalternationis. Ut: Omnis homo est
animal, Ergo quidam homo est animal. 4. Al-
quipollentia. Ut: Omnis homo est animal,
Ergo non quidam homo non est animal. Tri-
a ultima genera inquam, rejiciuntur.

Consequentia autem Alia est bona, alia
vitiola. Bona; cum aliquid ex aliquo verò
colligitur. Ut Petrus est homo, Ergo est animal.
Vitiola; e contra. Ut homo est, Ergo salvabitur.

Syllogismus variis dividitur. 1. Alius

est

est perfectus, alius imperfectus. Perfectus hoc loco dicitur, qui ad se evidentere ratione formae concludit, ut nulla re indigeat ad conciliandam maiorem evidentiam. Tales sunt syllogismi omnes primae figurae.

Imperfectus dicitur e contr. ratione apparentiae, non terminorum, ut sunt syllogismi in secunda & 3. figura, qui reducuntur ad primam figuram, quippe in qua sunt omnes generis conclusiones. At in secunda tantum negantes; in tertia tantum particulares.

2. Alius directus, in quo major terminus de minori concluditur: alius indirectus; in quo minor de majori. Haec ex sequentibus melius intelliguntur.

3. Alius communis, constans terminis communibus: alius expositivus habens terminos singulares seu individua.

4. Alius finitus constans terminis finitis: alius infinitus, constans infinitis.

5. Ratione quantitatis alius est Universalis, habens conclusionem universalem: alius particularis habens particul. conclus.

6. Ratione qualitatis vel est affirmativus, habens conclusionem affirmativam; vel negativus, qui habet negat. conclus.

7. Ratione praemissarum alius est simplex seu Categoricalis constans Enunciatio-

alibus

alioque simplicibus; alius est compositus seu hypotheticus, de quo infra.

8. Alius absolutus, constans Enunciationibus absolutis; id est; ubi non addantur hi modi: necesse, possibile, impossibile & Contingens. Alius modalis, ubi hi modi dicti adfuerint.

9. Alius formalis tantum; alius materialis tantum, alius forma. & mat. simul.

Formalia tantum vi formae concludit, de qua forma in hac communis parte Logica agitur, non habito respectu materiae, an bona sit vel mala. Potest enim syllogismus aliquis bonus esse respectu formae; i. e. ut sit in legitimo modo & figura dispositus, etiamsi ubique materia sit falsissima. Ita hic syllogismus vi formae tantum concludit: Omnis lapis est homo, Omnis equus est lapis, Ergo omnis equus est homo.

Materialis vi solum materiae concludit. Ut: Nullus homo est lapis. Nulla arbor est homo Ergo nulla arbor est lapis. Hic omnes propositiones verae sunt; & ita bonus syllogismus est ratione materiae; sed non formae. Nam ex parte negativis vi formae nihil colligitur.

Form. & mat. simul & formam & materiam bonam habet.

10. Alius demonstrativus, alius Topicus alius sophisticus. De his agit pars Logica propria.

CAP.

CAP. IX. DE TERMINIS &
Propositionibus, item de figu-
ris & modis.

Terminus est in quem resolvitur propo-
sitiō, ut in subiectum & prædicatum.

Termini (*aliàs extrema, extremitates &c.*)
sunt tres: Major, minor, & medius.

Major est qui prædicatur in quæstione
proposita, seu syllogismi conclusionē. Minor
qui subicitur ibidem. Medius qui semel mi-
nori, semel majori extremo conjungitur an-
te conclusionem, quam non ingreditur.

Medius terminus aliàs dicitur Argumen-
tum, nempe inventum ad fidem faciendam.

Propositiō est in quam resolvitur syllo-
gismus ut in partes propinquas. Estque tri-
plex; Major, Minor, & Conclusio. Major ali-
às dicitur Propositiō simpliciter, *item proposi-
tiō prima*. Minor dicitur *propositiō secunda;*
adsumptum, adsumptio, subsumptio &c. Con-
clusio aliàs dicitur *complexio, clausula, quæ-
stio &c.* Est autem quæstio, Oratio in dubi-
tationem adducta, quæ sive affirmetur, sive
negetur, fit syllogismi conclusio.

Figura est legitima dispositio trium ter-
minorum ad aliquid concludendum. Sunt q̄;
tres figure. Prima, cum medius terminus in
majori subicitur, in minore prædicatur.

Secunda

Secunda, cum medium bis predicatur. Tercia, cum argumentum bis subicitur, primo in maiore, deinde in minore.

Quarta figura Galeni rejicitur, in qua medium est predicatum in maiore, & subiectum in minore.

Uti: Omnis homo est animal

Omne animal est substantia

Ergo quedam substantia est homo.

Hæc terminorum dispositio inutilis est, & contra naturam concludit: quia in conclusione inferius de superiore inverso ordine predicatur. Deberet autem hæc esse conclusio. Omnis homo est substantia.

Modus est legitima dispositio propositionum & conclusionis in quantitate & qualitate. Estq; directus vel indirectus. Directus est ubi major terminus de minori concluditur. Indirectus est cont. Ut in prima figura faciunt 5 modos indirectos. Baralipon, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Friseleno, ut in.

Ba Omne animal est substantia

ra Omnis homo est animal.

lip Ergo quedam substantia est homo

Sed modi indirecti cum quarta figura rejiciuntur.

Directi & utiles modi sunt 24.

4. primi

4. Primæ figuræ: Barbara, Celarent, Darff, Ferio.

5. Secundæ fig. Celare, Camestres, Festino, Baroco.

6. Tertiæ figuræ. Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Exemp. in Barbara, modo primæ figuræ.

Bar Omne animal est substantia

ba Omnis homo est animal

ba Ergo omnis homo est substantia.

Exemp. in Cesare, modo secundæ fig.

Cel Nullum salubre est aquaticum.

a Omnis piscis est aquaticus.

no Ergo nullus piscis est salubris.

Ex. in Darapti, modo tertiæ fig.

Omnis homo est animal.

Omnis homo est substantia.

Ergo quedam substantia est animal.

Sic in aliis exemplis juventur se exercere.

CAP. X. DE FUNDAMENTIS Syllogismi & Regulis.

Invenitur syllogismorum certitudo fundamentis: Dicitur de omni & dicitur de nullo, quæ sunt majore Evidentiæ in suis primæ figuræ, ideo dicuntur

Fundamenta primæ figuræ.

Dicitur

P R A E C E P T A.

43

Dici de omni; est cum quidquid affirmatur universaliter de subiecto, affirmatur de quovis contento sub illo. Ut: Omnes homines sunt mortales. Ergo & reges. Quia rex est homo & continetur sub homine.

Dici de nullo, est cum quidquid negatur universaliter de subiecto, negatur de quovis contento sub illo. Ut: Nulli homines sunt immortales. Ergo nec reges. Item; Nullum animal est lapis. At homo est animal. Ergo homo non est lapis.

Fundamentum secunda figure.

Quando aliquod predicatum de uno subiecto universaliter affirmatur, de altero universi. negatur; tunc & illa subiecta de se invicem negari debent. Ut: Omne animal est sensibile, Nullus lapis est sensibilis, Ergo nullus lapis est animal. Predicatum, sensibile, universim affirmatur de animali, negatur de lapide; Quare in conclusione a. hac subiecta lapis & animal de se invicem negantur.

Fundamentum tertia figure.

Quaecunq; sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se: Et que non sunt eadem uni tertio, non sunt eadem inter se.

Quidam Medicus est pius

Omnis medicus est Physicus

Ergo quidam Physicus est pius

Pietas & ars Physica sunt eadem inter se

¶

hos

hoc est, de se predicantur (sed in concreto) quia
in uno tertio conveniunt sive concurrunt nem-
pe in Medico.

Regula Generales in omnibus figuris 4.

1. Ex puris negativis vi fo me nihil sequitur.
2. Ex puris particularibus nil sequitur.
3. Conclusio semper sequi debet partem de-
biliorem: hoc est, si altera premissarum est ne-
gativa; conclusio esse debet \bar{U} negativa si alte-
ra premissarum particularis, conclusio quoque
valis.

4. Non sint plures termini in conclusione,
quam fuere in premissis.

Addantur qua supra dicta sunt, non plures
esse debere terminos quam tres, \bar{U} medium ter-
minum nunquam debere poni in conclusione
 \bar{U} c.

Regula speciales prima figura, duae.

1. Ex majori particulari nihil sequitur.
2. Ex minore negativa nil concluditur.

Regula secunda figura 2.

1. Ex majori particulari nihil inferitur.
2. Nec ex puris affirmativis.

Regula tertia figura, 2.

1. Ex minore negativa vitiosè concludi-
tur.
2. Conclusio semper esse debet particu-
laris.

CAP.

C A P. II. D E R E D U -
C T I O N E S T L L O -
g i s m o r u m .

Reducentur syllogismi secunda & tertia
figura tanquam imperfectiores, ut supra di-
ctum, ad primam figuram; & vel ostensive vel
ad absurdum & impossibile; & utraq; red-
uctione reducuntur omnes modi secunda & ter-
tia figura ad primam praeter Baroco & Bocardo,
qui tantum ad absurdum reducuntur.

Reductio ostensiva fit per propositionum
conversionem vel transpositionem, manente
eadem conclusione, vel ejus conversâ.

Notanda autem praeter vocales A E I O su-
pra explicatas consonantes etiam modorum I.
Initiales B C D F, mostrant ad quem modum
prima figura quibus alius sit reducendus. Ut Ce-
sare & Camestres, quia incipiunt à C, reducen-
di sunt ad Celarent, Festino ad Ferio &c. I.
Mediae & Finales S, P, M, C, quarum S notat
conversionem simplicem, P per accidens con-
vertendam propositionem; M, metathesin seu
transpositionem propositionum; C ad absur-
dum vel impossibile. Unde illud:
S vult simpliciter verti; P verò per acci:
M vult transponi; C per impossibile duci.

C 2

E.g.

E. g. Reducatur hic syllogismus secundae figure.

Cam Omnis homo est animal
 es Nullus lapis est animal.
 ces Ergo nullus lapis est homo.

Reducitur ad Celarent, quia uterque modus incipit a C. Sed major est transponenda in locum minoris, quia adest littera M in Syllaba Cam. Minor est convertenda simpliciter ob adjunctam litteram S. Sic S conclusio habet S adjunctam S convertenda est S fiet in

Ce Nullum animal est lapis
 la Omnis homo est animal
 rent Ergo nullus homo est lapis

Hae conclusio est conversa superioris conclusionis; convertit ergo ita; Nullus homo est lapis; Ergo nullus lapis est homo; Atque ita habes quod supra. Ita in aliis exemplis juberetur se exercere.

Reductio per impossibile fit, dum ex contradictoria conclusionis, & altera praemissarum syllogismi imperfecti, colligimus in modo perfecto contradictoriam vel contrariam alterius propositionis ab adversario.

Verum quatenus propositio sumenda cum conclusionis contradictoria vel contraria, monstrans ibi versum.

Prima

Prima figura locat majorem in sede
minoris,

Celantes contra majoris sede mino-
rem,

Servat majorem variatque secunda
minorem.

Tertia majorem variat, servatque mi-
nores.

Ad quem serò modum quibus imperfectus
fit reducendus, hoc carmine docetur:

Phabifer axis obit terras, athramque
quotannis.

Singulis *modis* singula respondent Syllaba.
Quinq; priores, Phe, bi, fer, axis, respondet s-
i indirectis prima figura, sequentes 4 ob, it, ten-
ram, 4 modis secunda figura: reliqua modis ter-
tie figura respondent. Vocales autem denotant
conclusiones modorum perfectorum, ut Phe, da-
notat Celarent, ad quem refertur Baralipon,
Bi notat Dary, ad quem Celantes, & ita con-
sequenter.

Exemplum. Sit hic syllogismus in Bocardo.

Boc Quidam homo non est doctus

ar Omnis homo est rationalis

do E quoddam rationale non est doctus.

Concessis praemissis si adversarius aliquis ne-
get conclusionem & nolit concedere hanc dispo-
sitionem syllogismi, reducatur ita ad absur-
dum: Bocardo est penultimus modus tertie fi-
gurae

E 3

gurae

gura cui respondet syllaba an inversu: Phabifer
 & c. monstrans Syllogismum reducendum ad
 Barbara. Deinde retinetur minor, nam tertia
 figura servat minorem. Tantum loco majoris
 ponitur conclusio, mis contradictoria, & fit syllo-
 gismus.

Bar Omne rationale est doctum
 ba Omnis homo est rationalis
 ra Ergo omnis homo est doctus:

Hac conclusio contradicit majori precedentis
 Syllogismi; Quidam homo non est doctus;
 quam tamen majorem antea concesserat anta-
 gonista. Aut ergo priori Syllogismo contentus
 esse debet, aut hunc, quo contradictione adeoq;
 mendacio implicatur, admittere.

CAP. XII. DE SYLLOGIS. mis compositis eorumque Reductione.

Syllogismus compositus est quando vel
 una praemissarum vel ambae sunt compositae.
 Estq; adsumptivus vel transumptivus.

Adsumptivus est ubi major composita est
 per relationem (de qua supra) in majore ve-
 ro adsumitur terminus, qui in majore non
 erat ut:

Vbi pastor est, ibi & populus.

At pastor est in templo.

Ergo & populus est in templo.

Reductio

Reducitur transponendo praemissas & con-
vertendo majorem, & fiet:

Pastor est in templo

Populus est ubi pastor est

Ergo populus est in templo.

Transumptivus est conditionalis, copulati-
vus, disiunctivus, vel ex his mixtus.

Conditionalis, subjunctivus item hypo-
theticus alias dicitur, cujus major proposi-
tio est hypothetica, constans conjunctione
conditionali.

Ejus regulae duae.

1. Posito antecedente ponitur consequens
non ecent. *Vt: Si est homo, est animal. Sed est
homo; Ergo animal. Non autem valet: Est a-
nimal, Ergo homo.*

2. Destructo consequente, destruitur
antecedens, non e contr. *Vt: Si homo est, ani-
mal est, sed non est animal, Ergo non est homo.
Non valet: Non est homo, Ergo non est ani-
mal.*

Reducitur Transumptivus ita: Accipe
conclusionem hypothetici syllogismi, & eam
comple, si quis terminus omissus est; quia ve-
re conclusio constat terminis majore & mi-
nore restabit medius; quem junge majori &
habebis majorem propositionem, deinde
junge minori, & habebis minorem ut in hoc
exemplo:

E S

Si columba est volucris, est alata.

Sed est volucris

Ergo alata.

*Conclusio hac quia caret subiecto, ita com-
plenda:*

Ergo columba est alata.

*Medius terminus qui in conclusione non
adest, est volucris. Cum hoc procedat iuxta
prescriptum. Ita fiet:*

Omne volucre est alatum.

Omnis columba est volucris.

Ergo omnia columba est alata.

*Plures modos reduendi ^{ad} ~~hoc~~ ~~in~~ ~~Enchiridia~~
~~nostro~~ ~~Logico~~; uti ~~est~~ alia quae in hoc breviario
mittuntur tanquam ea, quibus nondum ju-
morum torquenda ingenia.*

*Copulativus, est qui unam partem
ponens tollit alteram; & negativè tantum
concludit.*

Vt non est homo est est leo.

Sed est homo, Ergo non leo.

*At unâ parte sublatâ altera non mox pe-
nitur. Vt non est homo est est leo; At non est
leo, Ergo homo.*

*Disiunctivus est qui ex repugnantibus
constat, & ponit unam partem, ut alteram
vel reliquas tollat; vel tollit unam, ut alte-
ram ponat. Vt: Plantae aut sunt animatae
aut inanimatae. Sed sunt animatae, Ergo non
inanimatae. Item*

PRÆCEPTA.

Item tollatur unum vel aliqua ut ponatur alterum: Vt:

Pomus vel est herba vel frutex vel arbor,
Sed non est herba, nec frutex: Ergo arbor.

Mixtus est. I. Ex conditionali & copulativa. Vt: Si homo est rationalis & bos irrationalis, erit aliquod animal rationale & aliquod irrationale.

Sed verum est antecedens

Ergo & consequens. Hoc aliter ita profertur: Sed verum est primum, Ergo & secundum. Vel: Verum prius, Ergo & posterius. Item: Verum est illud: Ergo & hoc.

2. Ex conditionali & disiunctiva: Vt: Si vacuum datur in natura, erit substantia vel accidens?

Sed neutrum est.

Ergo vacuum in natura non datur.

Quando vero in minore membra sensimantur, fit DILEMMA, duplici argumento adversarium contringens. Sic Bias probat non ducendam uxorem: Quia haec vel est formosa & tum erit $\alpha\omicron\upsilon\upsilon\eta$, vel deformis & tum erit $\pi\omicron\upsilon\upsilon\eta$. Sed ratione materiae nihil probat Bias; quia media datur uxor inter formosam & deformem.

CAP. XIII. DE NONNULLIS STILLOGISMO AFFINIBVS.

C I

Assum.

Affinia syllogismo sunt: Enthymema, Inductio, Exemplum & Sorites.

ENTHYMEMA est syllogismus imperfectus, in quo deest vel major vel minor propositio. Ideo constat unica propositione quae dicitur Antecedens, & Cōclusionē, quae consequens. *Vt Petrus est pallidus, Ergo Petrus aegrotabit.*

Reducitur ad perfectum syllogismum, addendo propositionem omissam, quae ita cognoscitur: Si deest in antecedente conclusionis terminus major, deest etiam major propositio; si minor; deest assumptio. *Vt in dato exemplo, deest major terminus, aegrotabit. Additur ergo major propositio ita: Qui est pallidus, aegrotabit, Petrus est pallidus, Ergo aegrotabit.*

INDUCTIO est ratio, in qua majus extremum de medio universaliter dicitur per minus extremum, quod ex singularibus omnibus implicite vel explicite constat. *Implicite: ut quando omnia particularia recitare molestum est, addimus hanc clausulam: Nec ullum dissimile reperitur exemplum: Vt probaturus omne vinum calefacere; induc per singularia omnia ita: Vinum Hispanicum, Italicum, Creticum, Gallicum, Ungaricum, Rhenum &c. calefacit, nec datur dissimile exemplum Ergo omne vinum calefacit.*

Differre

Differt Inductio à Syllogismo: 1. hic procedit ab universali ad particulare; illa e contra. 2. Medium in inductione non est medium, ut in syllogismo, ideo quarum rerum non est medium, in inductione probantur. Hinc 3. Inductione probantur & declarantur principia Syllogismi & propositiones immediatae, siue quae medium non habent, cujus idcirco loco sumuntur individua.

Reducitur verò inductio ad primam figuram, redigendo omnia singularia in locum medij termini. Ut: Vinum Hispanicum, Gallicum &c. calefacit: Omne vinum vel est Hispanicum vel Gallicum &c. Ergo omne vinum calefacit.

EXEMPLUM est Inductio imperfecta, in qua particulare (in Inductione verò universale) aliquod ignotum, ex uno noto simili vel paucis (in inductione ex omnibus) probatur. Ut probatur malum esse, si Galli Germanis tamquam vicinis bellum moverent, probatur per simile unum vel plura, ita:

Bellum Danico-Suecicum fuit malum,
Ergo & Gallo-Germanicum erit malum.

Reducitur ad primam figuram, colligendo termino tres, & quartum similem in locum probationis rejiciendo; hoc modo.

Omne bellum vicinorum est malum,
Bellum Gallo Germanicum est vicinorum.

6 6

Ergo

Ergo bellum Gallo Germanicum est malum.

Major probatur per singulare unum vel plura. Nam inter Danos & Suecos, vicinos, pernicioſa bella fuerunt; item inter Angelos & Scotos, inter Hispanos & Gallos, Athenienſes & Thebanos, &c. quod ſi addi poſſet: nec datur diſſimile exemplum, fieret Inductio perfectæ.

SORITES eſt ſyllogiſmus ex pluribus compoſitus (ergo non unus) in quo prædicatum primæ propoſitionis ſit ſubjectum in ſecundâ, ſecundæ in tertiâ &c. donec in concluſione primum ſubjectum cum poſtremo prædicato connectatur. Ut Homo eſt animal, Animal eſt corpus vivens, corpus vivens eſt ſubſtantia, Ergo homo eſt ſubſtantia.

Fundamentum Soritis eſt Regula Anſæ prædicamentalis. Prædicatum prædicati eſt etiam prædicatum ſubjecti & e contra. Sed requiruntur in ſorite termini neceſſariò inter ſe cohærentes; quales non ſunt in tali ſorite: Qui bene bibit, bene dormit, Qui bene dormit non peccat; Qui non peccat eſt beatus. Ergo qui bene bibit, eſt beatus.

Reducitur Sorites ad ſyllogiſmos plures ſimplices, quos nimirum ſunt medij termini. Ut in ſupra dato exemplo, duo ſunt medij termini. Hi ergo duo oriuntur ſyllogiſmorum.

1. Corpus vivens eſt ſubſtantia,

Homo eſt corpus vivens,

Ergo homo eſt ſubſtantia.

Minor

Minor probatur.

II. *Animal est corpus bibens.*

Homo est animal.

Ergo homo est corpus bibens.

P A R S P R O P R I A .

*Specialis vel propria pars Logice considerat
Syllogismum cum certa materia eaq; tripliciter
Necessaria, Probabili, & Falsa. Hinc triplex
Syllogismus materialis: necessarius, apodicti-
cus seu demonstrativus; probabilis, topicus seu
Dialecticus; & falsus, Elencticus seu Sophi-
sticus.*

C A P . I . D E D E M O N S T R A T I O N E seu Syllogismo Apodi- ctico.

DEMONSTRATIO est syllogismus
scientificus ex veris, primis, immediatis, no-
rioribus, prioribus & causis conclusionis.
*Ha sunt conditiones propositio-
num Syllogismi demonstrativi. Erunt i. primae & imme-
diatae, quia unius effectus non est nisi una
causa proxima. Et loquitur Aristoteles de no-
bilissimo genere demonstrandi, ubi utraq; pro-
positio est immediata, aliis saepe minor media-
ta esse potest. Est autem propositio immedia-
ta, immediatione & primitate vel subjecti,
ut homo est risibilis: vel causae, ut rationale
est risibile. Nam proxima & immediata causa*

rifibilitatis est rationalitas: proximum sube-
jectum homo. 2. priores, quia ex causis, & no-
tiores, scilicet naturam non nobis. Nam Notius
nobis dicitur quod sensibus est propinquius
ut effectus, composita, concreta, singularia.
Notius naturam seu simpliciter, est quod re-
motius a sensibus est, ut causae, simplicia
principia, abstracta, universalia. 3. Ex con-
clusionis causis, nempe proximis & imme-
diatis: quia scire est rem per causam cogno-
scere. Et hoc est medium Demonstrationis,
causa videlicet proxima, propter quam acci-
dens est in subiecto.

Exemplum Demonstrationis vel Syllogismi
necessarii.

Omne rationale est rifibile

Omnis homo est rationalis

Ergo omnis homo est rifibilis.

Accidens (rifibilitas) demonstratur in esse
subiecto (homini) per proximam causam, (ra-
tional.) Ideo praemissa sunt causae conclusio-
nis, quia in materia 7o rationale seu causa
immediata cum causato suo nimirum rifibilis
tate connectitur.

Demonstratio alia est διότι pro-
pter quid seu potissima; alia ὅτι quod
vel quia.

1. Illa nobilissima est quae modo de hinc
datur

PRÆCEPTA.

57

Uatur, continens sub se quasi tres species. 1. Cum aliquid demonstratur per causam immediatam, quæ est essentia seu forma, à qua illud proprium fluit; ut in vulgato exemplo supra dato. 2. Cum medium est causa externa immediata, ut in vulgato exemplo Eclipsis. 3. Cum unum proprium demonstratur per aliud ex rei essentia fluente, à quo immediato se oritur, ut: Summe calidum est summe lebe & rarum. Ignis est summe calidus, Ergo.

II. Hæc ignobilior est, diciturque syllogismus à posteriori seu signo & procedit. 1. per effectum, quæ præstantior, & sæpe utilis, nam, causam ignorantes rem ex effectu veniamur, ut: Quæ nutriuntur & crescunt. Ergo.

Hic animam stirpibus esse colligimus ob effectum, nempe nutritionem, augmentum, &c. 2. per causam remotam, ut: Piscis non respirat; quia degit in aqua. Propinqua causa est, quia pulmonibus caret.

Finis simul & effectus Demonstrationis est scientia. Scientia vero est firma & certa cognitio rei necessariæ & æternæ per causam, ut res illa aliter se habere nequeat.

Materiam constituunt termini & Propositiones. Propositiones, de quibus ante dictum, sunt principia materialia, propinqua, terminis, remota.

ni, remota. Termini sunt tres, aliis dicta
tria præcognita, quia de ijs habentur certæ
præcognitiones.

I. Minor est subjectum vel basis de-
monstrationis, de quo affectio demonstra-
tur; & ita dicitur subjectum prædicationis. Ali-
às consideratur subjectum scientificum etiam,
ut est totius scientiæ. Et ita est commune vel
proprium. Commune dicitur res considerata seu
materialis, ut Corpus naturale est Physicæ sub-
jectum, verum saltem commune, nondum propri-
um & adequatum. Proprium dicitur modus
considerandi vel formale; ut cum addo quate-
nus naturale. Ergo Physicæ subjectum est corpus
naturale, quatenus naturale. Præcognitio sub-
jecti est duplex. 1. quod sit & esse possit in rerum
natura. 2. quid sit i. e. quid nomen significet.
Conditiones subjecti alia sunt 1. Ut sit Ens per
se & necessarium absq; mentis operatione. 2. Ut
habeat proprias affectiones, earumq; causas 3.
Ut ejus consideratio sit tantum in propria scientia.
4. Ut ad illud omnia in scientia illa referan-
tur Atq; hætenus primum præcognitum.

II. Major vel quæsitum est affectio seu
passio, quæ demonstratur de subjecto per
causam, semper accidens, sed proprium. Ejus
præcognitio unica est. Quid sit i. e. quid nomi-
nis, non quid rei. Hoc est, præcognitum esse o-
portet, quid vocabulum significet.

III. Medius

P R A E C E P T A.

59

III. Medius est principium vel causa,
ob qua affectio inest subiecto, ideo de eo per
eandem demonstratur. Praecognitio principiorum
est duplex. 1. Quod sint vere. 2. Quid significent
vocabula. Aliae eorum conditiones sunt. 1. Ut
sint prima respectu demonstrandorum 2. neces-
saria 3. Indemonstrabilia, ideoq; de his non di-
sputat Aristoteles a priori, sed per inductionem no-
tificari possunt. 2. in propria scientia, sed in aliis
superiori, aut communissima, ut Metaphysica.
Principia porro alia sunt esse i seu rei, alia co-
gnoscendi seu cognitionis. Essendi sunt incom-
pleta, quia sunt res ~~in~~ mentem subsistentes
essentiam rei constituentes. Ut in Physicis, ma-
teria & forma. Cognoscendi interdum cum pra-
cedentibus coincidunt, interdum sunt complexa ex-
tra mentem non subsistentia, sunt q; vel commu-
nia vel propria. Illa dicuntur axiomata vel di-
gnitates. Ut: Totum est majus sua parte. Propriae
unius scientiae sunt. Ita sua habet Geometria
sua alia scientia, axiomata, definitiones, hy-
potheses & postulata.

Forma Demonstrationis dicitur vel com-
muniter vel stricte & cum materia. Commu-
niter principia formalia remota sunt figurae,
propinqua, modi. Prima autem figura, seu
perfectissima demonstrationi est aptissima,
ejusque primus modus Barbara. Stricte for-

ma

ma Demonstrationis dicitur consistere in necessitate immutabili, cuius tres sunt gradus, nota, conditiones vel leges (κατὰ παντός, κατ' αὐτὸ & καθόλου. De omni, per se & universale. Quibus notis propositis Apodictica à Topica differre.

De omni (subiecto) dicitur, cum prædicatum omni subiecto semper inest. *Ut homo est animal.* Dicitur de omni posterioristicum. Prioristicum verò requirit signum universale necessariò; nec semper temporis universalitatem: ut cum dico, *Omnes Episcopi Romani sunt Romæ.*

Per se, includit De omni & insuper requirit essentialem nexum partium propositionis. Modi huius notæ quatuor: 1. quando prædicatum pertinet ad definitionem subiecti. *Ut Genus vel differentia qualisunque, & ipsa definitio.* 2. Quando ad prædicati definitionem ipsum requiritur subiectum. *Ut proprietates d' finiuntur per subiecta.* 3. His opponitur unus modus per accidens, quando Accidens prædicatur, *ut homo est albus.* 4. Cum prædicatum non de alio aliquo subiecto dicitur prius, sed ipsum est primum subiectum. *Ut Medicus sanat, per se & primò.* Huic opponitur modus per accidens, cum non de primo subiecto

jecto dicitur prædicatum. Ut Musicus ambulat. hoc per accidens est; per se serò animal ambulat. 4. Est quando effectus cum causa externa & proxima coniungitur. Ut Eclipsis solis est in expositione Luna inter solem & nostrum adspèctum. Huic opponitur modus per Accid. quando accidentalis causa cum effectu iungitur; *Ut fodiens agrum inuenit thesaurum.*

Universale, καθόλου, item καθόλου πρῶτον, includit duos modos priores & addit reciprocationem. *Ut homo est risibilis. Reciprocè iam dici potest: Omne risibile est homo.*

CAP. II. DE DEMONSTRATIONE CIRCULARI seu reciproca.

Regressus Demonstrativus est, quando per unam veram demonstrationem regredimur à conclusione demonstrata ad præmissas demonstrandas. A demonstratione serò, quia, ad eam quæ est propter quid, datur Regressus; ita: Convertere maiorem simpliciter & conclusionem loco minoris transpone ac vicissim. *Ut in hac demonstratione.*

Omne

Omne risibile est rationale

Omnis homo est risibilis

Ergo omnis homo est rationalis.

*Digredere ad demonstrationem dictam
probando minorem, ita:*

Omne rationale est risibile

Omnis homo est rationalis

Ergo omnis homo est risibilis.

CAP. III. DE COLLATIONE DEMONSTRATIONIS ET Definitionis.

I. *Quaedam definitio est principium
demonstrationis, & est essentialis; quam
tamquam indemonstrabilem præsupponit
Demonstratio.*

II. *Quaedam est conclusio Demon-
strationis que rem monstrat esse, sed caus-
sam aliunde habet, unde demonstretur. Ut:
Eclipsis Lunæ est privatio luminis Lunæ in ple-
nilunio. Ideò causa vel medius terminus addi
debet, ut fiat demonstratio.*

III. *Quaedam utrumque comple-
ditur ac probat, & quid sit & cur sit, est que
causalis, solo terminorum posita ab expli-
citâ demonstratione differens. Ut cur in
tonitruo fit sonus in nube? Causam vulga-
rem reddunt, extinctionem ignis in nube. De-
monstratio est hæc: Quando exstinguitur ignis
in*

in nube, fit sonus in nube. In tonitruo exstinguitur ignis in nube. Ergo. Eliciatur jam definitio: Tonitruum est sonus in nube ob exstinctum ignem. Quae circa quod habet demonstrationem affectionis, habet ejusdem definitionem.

CAP. IV. DE METHODO & Ordine.

Methodus est vel cum illatione, vel sine. Illa est Methodus specialiter dicta, vel ipsa Demonstratio, & dividitur in syntheticam & Analyticam: Synthetica est Demonstratio $\delta\iota\omicron\tau\iota$ analyt. $\omicron\tau\iota$. Haec dicitur Ordo.

Ordo dicitur habitus instrumentalis, quo disciplinae partes ita disponere possumus, ut aptissime & facillime ea disciplina cognoscatur. Estque particularis vel universalis. Ille est in parte aliqua disciplinae. Hoc tota scientia disponitur. Universalis est Syntheticus vel Analyticus.

Syntheticus est instrumentum, quo contemplatrices disciplinas disponimus, ut progrediamur à primis rei principiis, universalioribus, causis, simplicibus, partibus; ad principiata, effecta, composita, totum; melioris & facillioris cognitionis gratia.

Analyticus seu resolutorius, est quo operatrices disciplinas disponimus, ut à notione finis ad cognitionem principiorum & medi-
orum

diorum ad illum finem ducentium progrediamur, melioris & facillioris cognitionis gratia.

Et hi sunt ordines disciplinas disponendi. Alias alij dari possunt ordines, ut, dignitatis, historicus vel temporis, Rhetoricus, Poeticus, definitivus Galeni, arbitrarius, docendi & refutandi &c. quae omnia vide in Enchiridio meo Logico.

Regula vel precepta utriusq; Ordinis.

I. Communis pars & generalis proponatur propriae & speciali. 2. Pars nulla desit, superfit, inutiliter repetatur. 3. Quod alicubi implicitè positum & alio considerandi modo, alibi evolvi potest explicitè & diversa consideratione absq; tautologia. 4. Respektu particularium ordo sit interdum arbitrarius. 5. In una scientia agere licet de subiecto, hujus principiis, affectionibus, speciebus, item de contrariis.

CAP. IV. DE DIVISIONE.

De Divisione, ordine doctrinae prius agendum quam de Definitione, nam ad definitiones constituen- das conducunt Divisiones. Et res debet distingui, antequam defini.

Divisio

Divisio est oratio, qua totum in suas partes dividitur. *Divisum dicitur totum quod dividitur. Membra Dividentia seu divisionis sunt pars & s in quas fitur Divisio.*

Divisio alia est vocis, alia Rei. Vocis dicitur Distinctio; ut cancer significat piscem & morbum. Rei est totius vel integralis, vel essentialis vel universalis.

Divisio totius integralis vel quanti dicitur Partitio, qua totum dividitur in partes vel homogeneas seu similes, vel heterogeneas seu dissimiles. Pars similis est, qua habet eandem naturam & nomen cum toto. *Ut caro, aqua &c. dividitur in partes similes, nam qualibet pars carnis est & dicitur caro; sic de aqua, lacte &c. Pars dissimilis habet diversam naturam & nomen à toto, ut sunt partes domus, navis &c.*

Divisio totius essentialis vel est realis seu Physica, vel rationis seu Metaphysica. Illa fit in partes re diversas, in materiam & formam; *ut homo in animam & corpus. Hæc in partes ratione tantum diversas, in genus & differentiam, unde saltem ratione totum componitur. Ut animal & rationale non reapse ab homine differunt.*

Divisio totius universalis est I. Generis

asris in species: ad quam refertur. Divisio
notius Analogi, quæ proprie non est in species
sed quasi, in species, quia equaliter naturam
generis non participant. Ut Ens est increatum
vel creatum. 2. Speciei in Individua. 3. Distin-
ctione in species vel Individua.

Hæ fuerunt quatuor divisiones totius
per se, quibus totidem per accidens oppo-
nuntur.

I. Distinctio totius per accidens, ut Acri-
tum aliud est salus, aliud auditus, gustus &c.

II. Partitio totius integralis per ac. Ut
Annuli (aurei cum smaragdo) pars alia est sub-
tra alia viridis.

III. Divisio totius essent. per ac. I. phy-
sici, ut hominis alia pars est movens, alia que
mobetur 2. Metaphysici Ut hominis una pars
est brutæ communis, altera ei propria.

IV. Divisio tot. univers. per ac. 1. Acci-
dentium in accidentia. Ut flabum aliud est
dulce, aliud amarum &c. 2. Accidentium in
subjecta. Ut. bonorum quædam sunt animi,
quædam corporis. 3. Subjecti in accidentia.
Ut animalium aliud risibile, aliud irrisibile.

Regula vel præcepta bonæ Divisionis.

1. Divisio non sit latior vel angustior
2. Non sit abundans, sed constet potius
membris paucissimis. Non tamen, semper
dichotomicæ observari debent aut possunt,

sed

sed saepe ratione obiectorum praestat tpe
 χορομια. 3. Fiat per membra proxima,
 quantum fieri potest. 4. Non nominetur
 una pars (nisi necessitas urgeat) per al-
 terius negationem, quale est hoc vitium: A-
 nimal est homo vel non homo. 5. Mem-
 bra dividenda non sunt subordinata sed op-
 posita.

CAP. V. DE DEFINITIONE.

Definitio est vox vel Oratio naturam
 rei vel significationem vocis declarans. Di-
 citur vox; quia aliquando una vox est definitio,
 ut: Honestum est decens. Definitum est illud
 quod definitur, & a definitione non nisi ra-
 tione differt.

Definitio alia est nominis, alia rei.
 Nominalis vocem seu nomen declarat. Ut:
 homo dicitur ab humo. Tales ubique in Lexicis.
 Realis, rei naturam, essentiam seu quidita-
 tem declarat. Estque I, vel essentialis vel
 accidentalis.

Essentialis constat vel materia & for-
 ma, diciturque Physica; Ut: homo constat
 corpore & anima rationali; vel genere proxi-
 mo & differentia specificâ; ut homo est ani-
 mal rationale.

D

Acci

Accidentalis seu descriptio non quidem planè quiditatem rei declarat, sed tamen converſim de re prædicatur, quia conſtat genere & proprio aliquo accidente. *Ut homo eſt animal riſibile. Tales definitiones in defectu essentialium quaerere cogimur.*

II. Alia cauſalis tantum, alia ſimul cauſalis & essentialis. Illa conſtat genere & cauſa externa alterutra vel utraque. *Ut Logica eſt habitus ad veritatem indagandam. Hic alterutra adest nempe finalis. Illa frequentius essentialis dicitur, cum & ex interioribus & externis cauſis rem declaret.*

III. Alia eſt cum addizamento, alia ſine. Hæc eſt essentialis; illa addit ſed includit aliquid quod ad essentialiam definitionis non ſpectat. *Ut cum definitur relatum per correlatum, accidens per ſubjectum &c.*

Præcepta vera Definitionis in genere.

1. Nihil deſit aut ſuperſit in definitione.
2. Sit univerſalis, id eſt. *Contineat quæ in ſunt omni definito ſemper & neceſſario.* 3. Explicet rei essentialiam, & quidem ex notioribus, id eſt, non definiat idem per ſeipſum, certum per incertum, oppoſitum per oppoſitum, aut rem per meræ negationes. 4. Abſint requiſitiones, metaphora, prolixitas, opinioque obſcuritas.

Præcepta definitivæ

1. 11

1. Sit Ens reale, univocum, universale, unum per se, compositum ex partibus.
 2. Sit species alicui generi subiecta. 3. Non ponatur in definitione; ut si diceret: *Homo est animal humanum.*

Præcepta generis.

1. Genus in definitione non omittendum. 2. Ponendum proximum. 3. Est quod in eadem est categoria cum specie. 4. Non sit transcendente.

Præcepta Differentie.

1. Habeat aliam oppositam. 2. Non sit negativa, nec oppositam negativam habeat. 3. Non inest per accidens. 4. Non adapteatur pluribus.

CAP. VI. DE DIALECTICA

& Locis Topicis in Genere.

Syllogismus Dialecticus seu topicus est, qui ex probabilibus concludit. *Nota: Dialecticam à nonnullis dici totam Logicam.*
 Sunt autem probabilia quæ videntur omnibus, aut pluribus aut sapientibus, atque his vel omnibus vel pluribus vel spectatissimis: Dicuntur *ἰνδοξα*, quibus opponuntur *ἰσχυροδοξα*, vel improbabilia; ut *Dimidius non esse plus quam totum.*

Finis vel usus Dialecticæ est. 1. Ad exercitium scholasticum, ut de quavis re proposita possimus disse-

differere. 2. ad congressus. Nam cognitâ aliorum sententiâ, possumus eos ex propriis principiis convincere. 3. ad scientias Philosophicas; quia opiniones viam præstunt ad scientiam. 4. Ad principiorum probationem, ut tunc indemonstrabilia sint, inuoluescant.

Materialia principia propinqua sunt propositiones Dialecticæ; remota, termini. Propositio Dialectica dicitur interrogatio probabilis vel omnibus vel plerisque &c. Sunt verò propositiones vel quæstiones Dialecticæ 4. Generis, definitionis, accidentis, proprii. Speciei non datur quæstio Dialectica, quia hæc est de subiecto communi, non de Individuis, de quibus prædicatur species. Differentia generica sub genere comprehenditur. Specifica in definitione includitur. Termini sunt major, minor & medius. Medius autem terminus seu syllogismi topici argumentum est probabile inventum ad fidem faciendam. Invenitur vero ex certis locis. Locus enim est sedes argumenti.

Loci vero topici sunt quindecim, ad quos omnes alij referri ferè possunt. Definitio, Notatio, conjugata, totum & partes, causa & effectus, Antecedentia & consequentia, circumstantia, similia, paria, majora, minora. Diuisilia, opposita, repugnantia, Autoritas
 seu

seu testimonium. His ultimus dicitur in arti-
ficiosus, reliqui artificiales. Et ex his alius dicitur
intrinsecus, cum argumentum sumitur de
rei Substantia; ut definitio &c. alius extrinse-
cus, cum ex eo sumitur quæ extra rei substan-
tiam sunt, ut similia, majora &c. alius medius
medio se modo habens.

CAP. VIII. DE LOCIS TO-

picis tribus prioribus.

A DEFINITIONE.

Locus à Definitione dicitur habitudo de-
finitionis ad definitum, ex cujus habitu-
dis vi argumenta secundum hunc locum
sumuntur. Exemp. Est animal rationale. Er-
go homo.

Axiomata seu Maxima hujus loci.

I. *A parte subjecti:* Quidquid convenit
definitioni, convenit & definito. Et quid-
quid non convenit definitioni, nec definito.
III. *A parte predicati:* Cui tribuitur defini-
tio, tribuitur & definitum; cui non illa, ne-
que hoc. III. *A parte utriusq.:* Si definitio
definitioni convenit, etiam definitum defi-
nito convenit. Si non convenit definitio de-
finitioni, e contra. IV. *In comparatione est*
hac maxima: Cui magis competit rei defini-
tio, id magis tale est. *Ut:* Utile est, quod ad fi-
nem conducit. Ergo quod magis ad finem con-
ducit, magis utile est.

D 3 Mue

Huc refer locum. 1. Definiti, Cujus precedentes etiam sunt maxime, mutato nomine. 2. Differentiarum. Ut rationale est, Ergo homo. 3. Descriptionis, qui etiam eadem habet pronuntiata mutato nomine. Et ad huc refertur locus proprietatis vel proprii. Ut iustitia est virtus. Ergo per se laudabilis. Nam hoc est virtutis proprium. Ejus maxima est: Cui convenit proprium, eidem convenit, id cuius est proprium. In comparatione sunt haec. 1. Quod est melioris rei proprium, id quoque melius est. Ut proprium hominis est melius proprio bruti. 2. Quod magis homini est proprium, id eidem rei est melius. Ut homini melius est ratione uti, quam sensu.

A Loco Notationis.

Locus notationis est quando medius terminus sumitur à nomine. Sic Adam argumentatur: Hec de viro sumpta est. Ergo virago vocabitur. Argumenta hinc non ducuntur firma, nisi nomine rebus conveniant. Maxima. De quocunque dicuntur aut negantur notationes, de eodem notata dicuntur aut negantur, & e contra.

Huc refertur locus Transmutationis, quando nomen ignotum in notius transmurtus. Ut sapientis nomen notius est quam Philosophi. Hinc argumentatur: Est Philosophus, Ergo sapiens.

A Conjugatione.

Ex

Ex hoc loco affirmatibꝛ & negativibꝛ argu-
mentamur. Exemp. Justus & bonus est (non
est) Ergo habet (non habet) justitiam & boni-
tatem. Justitia est laudabilis. Ergo & justus.
Maxima seu Axiomata.

1. Absolutè: Cum quo cohaeret unum
conjugatorum, cohaerent & reliqua, & quo
cum non cohaeret unum, econtra. 2. In compa-
ratione. Conjugata se invicem sequuntur.
Vt: si praestantius est ratiocinari quàm sentire;
praestantior erit ratio quàm sensus.

CAP. VIII. DE LOCIS TOTIVS ET PAR-
tium, causæ & effectus.

Ad locum totius & partium refertur Lo-
cus à genere & specie. A toto integrali (valet
& in essentiali) ita: Est domus. E. habet tectum &
parietes & fundamentum. Maxime in toto
universali & essentiali: 1. Posito toto integro
ponitur omnes partes. 2. Sublato toto inte-
grali, aliqua saltem pars tolli potest. 3. Positis
omnibus part. (nō valet ab unica) integrare
tibus ponitur totum. 4. Sublata quacunque
parte integ. tollitur totum. A toto universali
Maxime. 1. Posito toto universali vel gene-
re, ponitur aliqua pars subiecta. 2. Sublato
toto universali, tolluntur omnes partes sub-
iectæ. 3. Posita quacunque parte subiectæ,
ponitur totum. 4. Sublatis omnibus parti-
bus subiectis, tollitur totum. 5. In compara-
tione. Plura bona anteponenda sunt paucio-
ribus.

Ab efficiente Maxima. 1. Causa potens & effectus in potentia simul sunt aut non sunt. *Ut: est Architectus, Ergo fieri potest domus.* 2. Causa in actu & effectus in actu simul sunt aut non sunt. 3. Quidquid est causa causæ, est etiam causa causati. *Intellige in sum relictum, nempe ut series Causarum & effectus a se invicem dependant necessario & semper.* 4. Efficiens natura semper eodem modo agit, nec potest non agere, ceteris paribus, *Uti: Ignis non potest non urere.* Consilio vero agens diversimodè efficit, *ut homo potest loqui vel non loqui, ire vel nō &c.* 5. Posita causâ conservante res salva esse potest 6. Posita causâ corrumpente nō impeditur, sequitur corruptio. *Ergo hic refertur locus Generationum & corruptionum* 7. Si bona vel mala est generatio vel corruptio, res quæ generatur vel corrumpitur bona vel mala est. *In comparatione ita.* 8. Quod per se est causa boni, præstantius est eo quod per accidens. *Uti: Virtus quam fortuna.* 9. Quod per se est causa mali, prius est quàm quod ex accidente. 10. Præstantior est efficiens, cuius finis est præstantior. *Uti: Medicus quàm sator.* 11. Id quo melior res comparatur, magis expetendum est & id quo melior res magis impeditur, magis fugiendum.

A Causa materiali maxima. 1. Posita materia.

materia possibile est effectum poni, & econt.
*Ut: in Norvegiâ sunt multae silvae. Ergo in ea
 multa magica parari possunt.* 2. Cui datur
 materia, eidem etiam accidentia ejusdem 3.
In comparatione: Quod circa materiam præ-
stantiorem versatur, id præstantius:

A causa formali maxima. 1. Posita formâ
 substantiali, ponitur formatum seu effectum
Ut habet animam rationalem; Ergo est homo.
 2. Sublata illâ, tollitur effectus. 3. Tantum
 quælibet res potest, quantum ejus forma vel
 virtus formam consequens permittit. 4. *In*
comparatione: Cujus forma est præstantior,
id ipsum est præstantius, ut homo quàm bra-
rum.

A causâ finali Maxima. 1. Cujus causa
 finalis bona, ipsum quoq; bonum. *Ut sanitas*
est bona, Ergo & Medicina. Et cujus finis
 malus, ipsum quoq; malum. 2. Unius rei plu-
 res esse possunt fines, sed unus primarius. 3.
In comparatione. Finis & quod fini propius
 est, magis appetendum quàm quod ad finem
 ducit. *Ut: Victoria quàm bellum.* Vulgo ita
 dicitur: Propter quod unumquodq; est tale,
 illud magis est tale.

Ab effectis Maxima. 1. Posito effecto, ne-
 cesse est causam esse vel fuisse 2. Quorum ef-
 fectorum efficientia bona sunt, ipsa sunt bo-
 na, & quorum mala sunt, ipsa mala. Nam

D s qualis

qualis causa talis effectus. *Sed hoc axioma
sape restringendum.* 3. Quorum interimentia
sunt bona, ipsa sunt mala: & quorum inte-
rimentia mala, ipsa sunt bona. 4. *In comparatione.*
Quae difficilius conquista sunt, cario-
ra sunt. 5. Quorum generatio est magis opo-
randa & corruptio magis fugienda; ea magis
expetenda sunt.

**CAP. IX. DE LOCO ANTE-
cedentium, consequentium,
& circumstantium.**

*Exemp. ab Anteced. Habet vulnus cordis, Er-
go brevi morietur. A consequ. Iudemus est, Er-
go fuit puer.*

Maximæ. 1. Posito vel ablato antecedente,
ponitur, vel tollitur consequens, & posito
vel ablato consequente, antecedens ponitur
vel tollitur. **2. In comparatione.** Cujus conse-
quens est majus bonum aut minus malum,
potius eligendum est. Nam inter duo mala
eligendum quod melius.

*A Circumstantibus Maximæ. Quales sunt
circumstantia, talem verisimile est esse rem
quam circumstant. E. g. Ex circumstantia
loci: Fuit in loco suspecto; Ergo rem suspectam
inibi peregit.*

Circumstantia vel sunt praecurrentia; que
rem

res antecedunt; ut potentia, nobilitas majoris, educatio, consuetudo &c. vel sunt Comitantia res, ut locus, tempus, occasio, socij &c. vel subsequentia, ut, laus, debitia, infamia &c. Includunt hoc versu.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

CAP. X. DE LOCO COM- paratorum.

Comparata dicta quod ad se invicem comparantur, sunt similia, paria, majora, minora, a similibus. Exemp. Ut: Lux non absconditur, sed in aperto ad ducendum ponitur. Ergo & doctrina virtusq; hominis non occultanda sed aliis imperianda. *Maxima. 1.* De similibus idem est iudicium. Vel similitum eadem est ratio. Sed nonnunquam etiam similia non per omnia quadrant. *Vnde illa: Omne simile claudicat. Omne simile surrit, & pedibus &c.* *2.* In comparatione. Quod rei bonae est propinquius vel similius, aut meliori melius, id quoq; melius.

A paribus vel equalibus Maxima. 1. Si detur proportio vera aut falsa, etiam quae videtur aequè probabilis, vera aut falsa erit. *Vbi* *duces non semper contemnuntur, quia interdum vincuntur: neq; Philosophi male audire debent; & nonnunquam falluntur. 2.* In comparatione.

Si hoc genus est præstantius illo, id quod optimum est in hoc, præstantius est eo, quod optimum est in illo, & vicissim. Ut: si homo est melior equo, dignissimus homo melior erit optimo equo. 3. Si absolutum prædicatū sequitur absolutum subiectum, incrementum prædicati sequetur incrementum subiecti. hoc est. Ut simpliciter ad simpliciter, sic magis ad magis, & maximum ad maximum sequitur. Intelligendum verò de iis, quæ per se dicuntur. Ut: honestum est bonum, honestius, melius, honestissimum optimum.

A majori argumentamur tantum negativè, & triplex cõparatio. 1. duorum subiectorum cum uno prædicato. Ut angeli nõ sciunt diem extremi iudicii. Ergo nec homines. 2. duorum prædicatorum cum uno subiecto. Ut: hic non didicit Logicam, Ergo multò minus Metaphysicam. 3. 2. subiectorum cum 2. prædicatis. Ut: Dux non potest expugnare castrum, Ergo nec miles regionem totam.

A minori tantum affirmativè. Ut hic potest gestare 10. pondo. Ergo & Potest & hic, ut ante, in istius triplex comparatio. Notandum verò considerari hic, maiorem minoremve præbilitatem seu verisimilitudinem; non rem, præstantiam, quantitatem vel virtutem &c. A his in proximo exemplo foret à majori; qui a propensionem 10; ut minus verisimile est gestari

gestari posse 10. quàm 5. itaque à minore est.

Maxima I. Si id quod verisimilius videtur, non est verum; neq; minus, verisimile, verum erit. *Ergo:* Si minus verisimile est verum, etiam id quod magis verisimile videtur, verum erit.

CAP. X. DE LOCO DIS.

sentaneorum.

Hæc sunt vel Dissimilia, vel opposita, vel repugnantia. *A Dissimilibus maxima. 1.* Si dissimilium sit unum, non est alterum, quia de dissimilibus diversum est iudicium. *Ut: Est Candidum. Ergo non atrium. 2.* Dissimilibus dissimilia conveniunt; & quod uni dissimilium convenit, quatenus est tale, non conveniet alteri. *Ut probus quia probus est laudandus. Ergo improbus, quia talis, vituperandus.*

*Ab oppositis. 1. à contrariis seu adversis. Virtus est; Ergo non vitium. 2. à relatis: Praceptor est; Ergo non discipulus. 3. à privantibus. Cæcus est; Ergo non videt. 4. à contradicentibus: Album est; Ergo non est non album. Axiomata generalia. 1. De quocunq; affirmatur unum oppositorum, de eo negatur alterum; non verò semper è contra. 2. Quot modis dicitur unum oppositorum, tot & alterum *Maxima de relatis. Quæ mutuo referuntur, mutuo se**

D 7

ponunt

penunt tolluntq; , firaulq; cognoscuntur & ignorantur. *Maxima. De contrar. Immediatis, privat. & contradi.* 1. Ex his si alterum non convenit; alterum conveniat necesse est. 2. Contrarie contrariorum sunt consequentie. 3. Illud non est in subjecto, quo inhaerente sequitur duo contraria simul esse. 4. Si contrarium contrario inest, etiam contrarium contrario inerat. *Ut si fortitudo est virtus, ignavia erit vitium.* 4. *In comparatione: Quae contrariis sui minus admista sunt; Ea magis sunt valia. Ut id magis est album, quod minus nigredinis habet admistum.*

A repugnantibus seu disparatis argumentamur affirmative & negative. *Ut homo est; E. non bellua, non lignum non lapis &c. Item: Non est corpus mistum; non aqua, non ignis, non aer; E. terra. Ubi fieri debet sufficiens enumeratio partium.* *Maxima.* Cui convenit unum ex repugnantibus; non convenit alterum vel reliqua. Huc refertur locus Divisionis. *Ut est animal rationale. Ergo non irrationale.* *Maxima.* Cui unum divisionis membrum tribuitur, ei adiunguntur reliqua.

CAP. XI. DE LOCO AVTORITATIS.

Autoritas vel testimoniū est divinum vel humanum. *A testimonio divino Maxima.* 1. Dato testimonio divino res certa est. 2. Divinum preponendum humano. 3. In articu-

lis

Et fidei & affirmativè & negativè concluditur autoritate divinâ.

Ab autoritate humana. 1. sapientum autoritas non temerè rejicienda. 2. Probato artificio in sua arte est credendum. 3. Antiquum quodq; testimonium de re antiqua est certissimum. 4. Humana autoritas juvat tantum affirmationem, non negationem. *Ut affirmativè sequitur: Cicero hanc phrasin habet. Ergo est latina. At non valet negativè? Cicero hanc non habet phrasin, Ergo nō est latina.* 5. In usu verborum est sequenda vulgi consuetudo: in sententiâ vero de rebus ferenda, judicium sapientum. Loquendum ut plures, sentiendum ut pauciores. 6. *In comparatione.* Quo quis sapientior est, & in arte peritior, eo magis ei credendum. 7. Credibilius est quod pluribus sapientibus, quàm quod uni alicui, visum est.

CAP. XII. DE SYLLOGISMO SOPHISTICO, & LOCIS SOPHISTARUM.

Syllogismus Sophisticus est qui ex ijs, quae videntur probabilia, nec sunt, colligit conclusionem. (*Et peccatur in materia*) aut videtur colligere, ac etiam colligit, (*Et peccatur in formâ*) syllogismus. Ergo Sophisticus vel peccat in materia, vel in formâ.

*in forma, vel in utraq; licet Elenchus ratione
forma huc proprie non spectet.*

Finis vel usus est. 1. non fallere, sed
fallentes devitare & refutare. 2. Ut contra-
ria juxta se posita magis elucescant. Sophi-
sta autem hos 5 fines sibi proponit. Elen-
chum, falsum, Paradoxon, Nugationem,
solocisimum, hoc est: olim Sophistarum sco-
pus erat, in questionibus captiosis adversa-
rium eò deducere, ut videretur sibi met vel con-
tradicare. Et est Elenchus, vel asserere aliquid
falsum, vel ad minimum ab hominum opinio-
ne abhorrens seu paradoxon; vel ut cogretur
idem ineptè iterare, adeoq; nugari; vel barba-
re Et vitiosè loqui, seu solocisimum commit-
tere.

Materia sunt propositiones & termi-
ni. Medius autem terminus sophisticus est
qui apparenter Questionem probat contra
ignorantem rerum & verborum significa-
tiones. Eruitur verò ex certis titulis, notis
vel locis Sophisticis tredecim. In dictio-
ne vel verbis sunt. 6. Equivocatio, Am-
phibolia, Compositio, Divisio, Accentus,
& figura dictionis. Extra dictionem in
rebus ipsis (qui errores sunt ob res malè per-
ceptas) sunt 7. Accidentis, à dicto secun-
dum quid ad dictum simpliciter, ignora-
tio Elenchi, petitio principij, fallacia con-
sequens,

sequentis, à non caussa ut caussa, & fallacia plurium interrogationum.

Elenchus ab homonymia, seu Fallacia Equivocationis, est quando locus Sophisticus medium terminum æquivocum supponit. Ergo quos equivocationis species, tot esse fallacia. Ut: Canis est animal, Ergo sidus celeste est animal. Hic est equivocatio in voce canis.

Fallacia Amphibolia, est que decipit ambiguitate tertius orationis (equivocatio vero est tantum in una voce) geminam constructionem aut significationem admittentis. Ut: Qui arat litus, terram aratro sulcat. Tu cum operam perdis, litus aras: Ergo terram aratro sulcas. Hic est ambiguitas in phrasi, Arare litus. Huc refer omnia enigmata, oracula, adagia, allegorias &c. Ut: Aja te Bacida Romanos vincere posse.

Fallacia Compositionis & Divisionis, est quando in oratione componuntur distinguenda, vel separantur conjungenda. In compositionis ergo fallaciâ fit progressus à bene divisis ad malè conjuncta. Ut: Qui bibit jam, natus est: Homo quinquagenarius bibit: Ergo jam natus est. In fallacia Divisionis fit progressus à bene conjuncto ad malè divisum. Ut: Quinq; sunt 2 & 3. Ergo 5 sunt 2 & 3 sunt 3.

Fallacia

Fallacia Prosodia vel accentus est cum
 diversitas est in compositione vocis, spiritu,
 litera, quantitate, gestu orationis, tono &c.
 Ut si sumatur quies, pro: qui es: ara, pro ha
 ra; equus, pro equus; pendere pro pendere.

Figura dictionis decipit I. Similitudine
 dictionum inter se, quae similiter sonant. Ut:
 fons est generis masculini; Ergo & fons. 2.
 diversorum predicamentorum confusione.
 Ut: Quod emisti, comedisti, crudam carnem
 emisti. Ergo crudam carnem comedisti. Ma
 jor loquitur de substantia; minor de qualitate
 carnis.

Solvuntur omnes ha fallacia in Verbis Dis
 tinctione. In homonymia & amphibolia dia
 stinguuntur distinctionem vel orationem in sua signifi
 catione. Fallaciam compositionis solve per Divisio
 nem, Divisionis per compos. Fallaciam accen
 tus per distinctionem spiritus, quantitatibus &c.
 Figuram per distinctionem grammaticarum
 ejectionum & predicamentorum. Sequuntur
 fallacia in rebus.

Fallacia Accidentis est cum non distinguitur
 tur inter per se & per Accidens. Ut: homo est
 species, homo est risibile, Ergo risibile est speci
 es. Hic risibile predicatur de nomine per se;
 species vero per accidens, quia est notio secunda.
 Solvitur distinctione, & ajectione vocum per
 se & per accidens, prolatione similis exempli,
 Fallacia

Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, est cum id quod dicitur secundum quid affirmatur vel negatur simpliciter. Ut: *Virgilius est bonus Poeta, Ergo est bonus. Caesar non est lapis. Ergo non est.* Solvitur negatione consequentiae, idem distinctione.

Ignoratio Elenchi, est syllog. qui ad redarguendum est propositus, sed non fit secundum idem ad idem, similiter & eodem tempore, uti vera contradictio requirit. Ut: *qui visu est praeditus, videt. Qui dormit, visu est praeditus; Ergo qui dormit, videt.* Aliud Enunciatum de actu, aliud de potentia sumitur. Solvitur negatione & distinctione.

Petitio principij est cum quis idem per idem (simpliciter, aut sub aliis vocabulis) incertum ignotumve per incertius ignotiusve aut equo incertum & ignotum probat. Ut si probas *voluptatem esse summam bonorum, quia jucundum.* Solvitur negatione antecedentis & consequentiae, & ostendendo idem per seipsum probari.

Fallacia consequentis, est quando Antecedens vitiosè arguimus ex consequente; in iis que non reciprocantur. Ut quando arguitur. 1. A positione unius ad positionem alterius. Ut: *Omnis homo est animal, Ergo omne animal est homo.* 2. A destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Ut: *si homo est, animal est; Ergo si homo non est, animal*

animal non est. 3. A communiter accidentibus.
 Ut: Proci sunt comiti; Ergo omnes comiti sunt
 proci 4. Ex insufficienti enumeratione partium
 Ut: hic scis aliquos Syllogismos conficere. Ergo
 est bonus Logicus.

Solvitur negatione Consequentia.

Fallacia secundam non causam ut causam,
 est quando Conclusio non sequitur, propter alie-
 nam datam rationem vel insufficientem. Ut:
 Hic ducit in somnes noctes. Ergo nimis est nu-
 matus. Per vinum potes inebriari. Ergo vinum
 est malum. Solvitur negatione.

Fallacia plurium interrogationum, est
 quando plures quaestiones proponuntur ut una;
 ideoque sophista sive affirmative sive negative re-
 spondentem capis. Ut: Desisti ne furari? sive
 affirmes sive neges, capis. Nam est duplex qua-
 estio 1. Furatus es. 2. Desisti? Aut si quis qua-
 rat: Suntne flumina & maria falsa?
 Distincte respondendum est. Nam
 solvitur hac fallacia distin-
 ctione.

FINIS.

huo.
sunt
tūo
irgo

amj
lic-
Vi:
nū-
mūo

ed
na
re-
fibe
uat
1168-

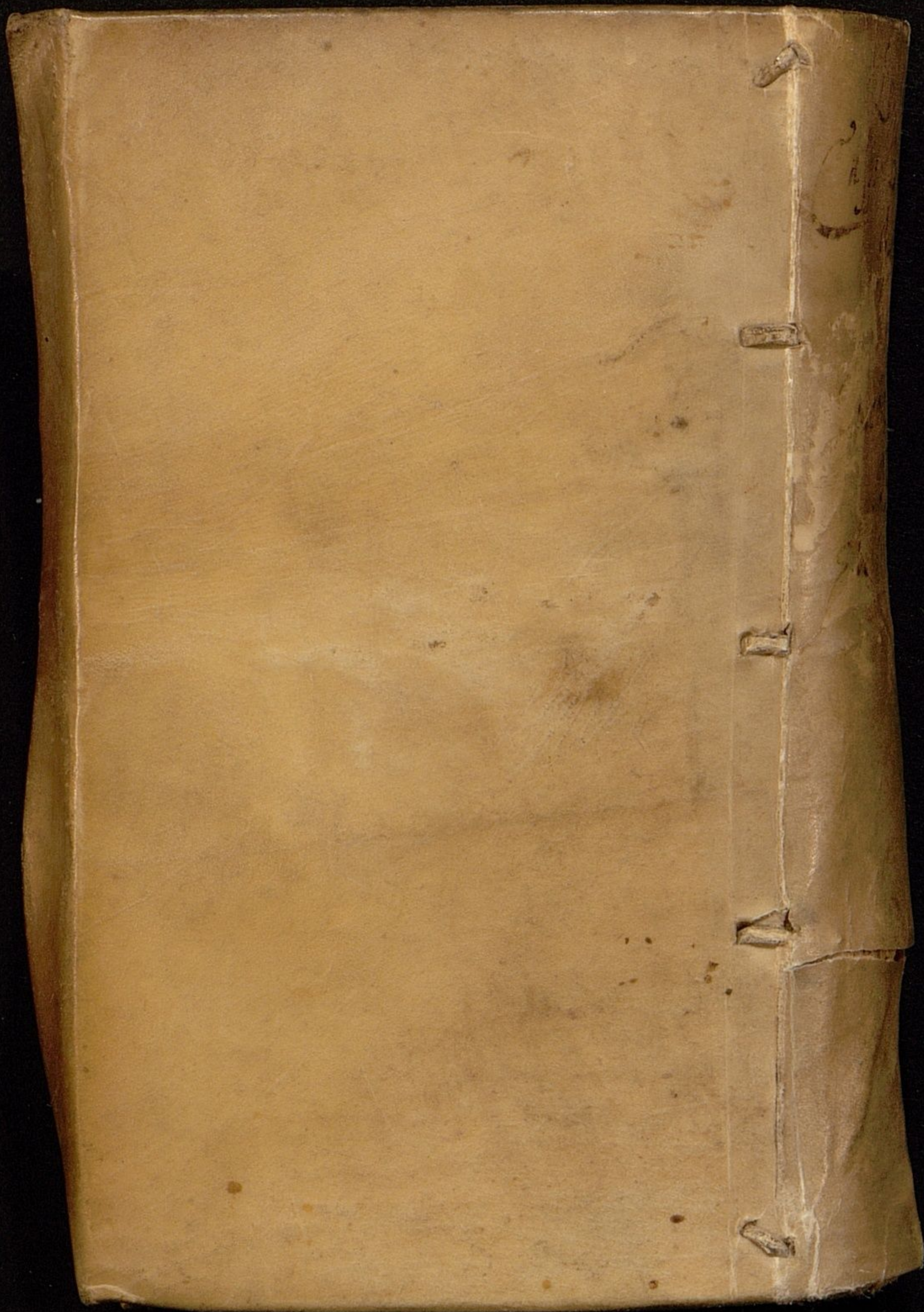
67 12
8, 13

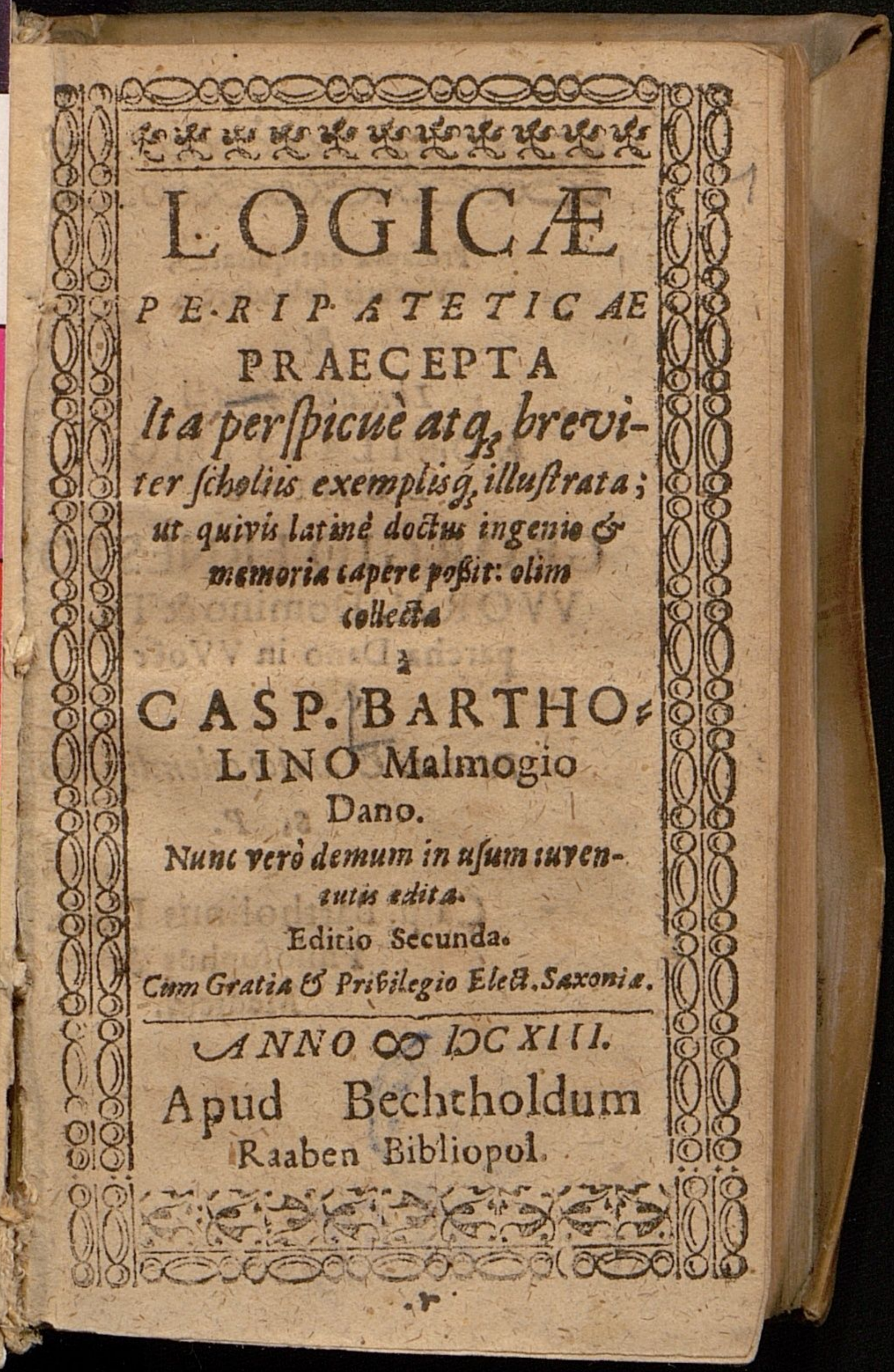
ULB Halle

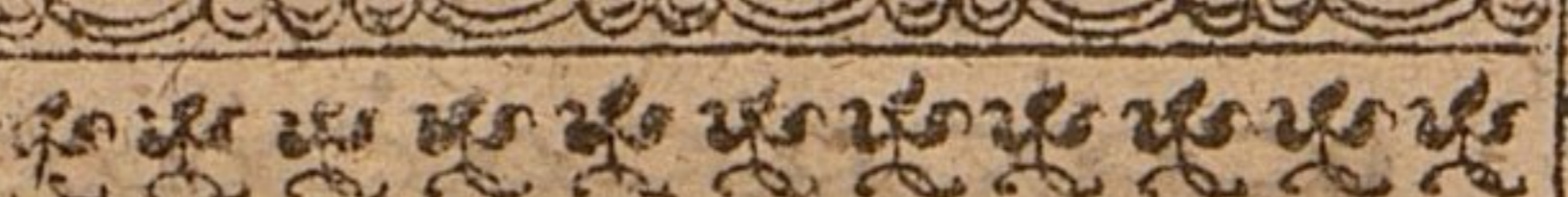
3

006 659 632

 LOGICÆ
 P E R I P A T E T I C Æ
 P R Æ C E P T A
*Ita perspicuè atq; brevi-
 ter scholiis exemplisq; illustrata;
 ut quivis latinè doctus ingenio &
 memoria capere possit: olim
 collecta*
 CASP. BARTHOLINO Malmogio
 Dano.
*Nunc verò demum in usum iuven-
 zutis edita.*
 Editio Secunda.
Cum Gratia & Privilegio Elect. Saxonie.
 ANNO MDCXIII.
 Apud Bechtholdum
 Raaben Bibliopol.

